

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2010

Pavla Jandová

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

Pavla Jandová

Komentovaný překlad: Socialismus a Internacionála

Socialism and the International

Praha, 2010

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jiří Josek

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat vedoucímu své bakalářské práce, Doc. PhDr. Jiřímu Joskovi, za ochotu a cenné rady při konzultaci překladatelských problémů.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V.....dne.....

Podpis:

Anotace

Cílem této práce je přeložit úryvek z knihy *The First World War* od H. G. Wellsa a překladačsky komentovat. Komentář se skládá ze tří částí. První část je věnována překladačské analýze, která sestává z analýzy vnětových a vnitřních faktorů a je orientována především na výchozí text. Druhá část je zaměřena na popis metody a typologii překladačských problémů, které jsou ilustrovány na konkrétních překladačských řešeních. V závěrečném oddíle je nastíněna typologie posunů, ke kterým při překladačce došlo.

Klíčová slova

Překlad, překladačský problém, překladačská analýza, překladačská metoda, překladačský posun, lexikum, syntax, gramatika, stylistika, kulturní neekvivalence

Abstract

The aim of this thesis is to provide a translation of a section from *The First World War* by H. G. Wells, and a commentary on the translation. The commentary contains three parts. The first part is devoted to a translation analysis, which consists of an analysis of extratextual and intratextual factors, and is mainly source-text-oriented. The second part concentrates on a description of the method and typology of translation problems, which are supported by concrete examples. The commentary is concluded by a typology of translation shifts.

Key words

Translation, translation problem, translation analysis, translation method, translation shift, lexis, syntax, grammar, stylistics, cultural non-equivalence

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Text překladu.....	8
3. Překladatelská analýza	22
3.1 Vnětextové faktory	22
3.1.1 Vysílatel a příjemce.....	22
3.1.2 Médium, kanál, pragmatika místa a času	23
3.1.3 Funkce textu	23
3.2 Vnitrotextové faktory	23
3.2.1 Téma, obsah	23
3.2.2 Kompozice textu	24
3.2.3 Lexikum	24
3.2.4 Syntax.....	24
3.2.5 Styl	25
4. Typologie překladatelských problémů	26
4.1 Úvod, metoda překladu	26
4.2 Gramatika, syntax.....	26
4.2.1 Modalita	28
4.2.3 Koheze.....	30
4.2.4 Syntaktické figury	30
4.3 Lexikum, metafory, idiomatika.....	31
4.4 Stylistická a kulturní neekvivalence.....	32
4.4.1 Reálie, termíny	32
4.4.2 Cizí jazyky.....	33
4.4.3 Vlastní jména.....	34
4.4.4 Prézens historický	35
5. Typologie posunů	36
5.1 Explikace, intelektualizace.....	36
5.2 Neutralizace versus zesílení expresivity	37
5.3 Intenzifikace versus oslabení důrazu.....	38
6. Závěr.....	40
7. Bibliografie.....	41
Příloha 1 – Text originálu	

1. Úvod

Jako výchozí text k překladu jsem zvolila část kapitoly *Socialism and the International* z knihy *The First World War: Volume 1: To Arms* od Hewa Strachana. Tato publikace vyšla v roce 2001 v nakladatelství Oxford University Press jako první díl plánované trilogie tematizující první světový válku. Autor v knize rozebírá nejrůznější aspekty, které vedly k vypuknutí konfliktu – ať už z oblasti sociální, kulturní, ekonomické či diplomatické – a podává tak ucelený pohled na první světovou válku a její příčiny. Vedle hlediska komplexního nabízí Strachan také hledisko komparativní, neboť na válku nahlíží střídavě očima Německa, Francie a Velké Británie.

Kapitola *Socialism and the International* pojednává o vývoji postoje socialistické Internacionály, jednotlivých socialistických stran a odborů k otázce války a míru. Pro účely překladu jsem si vybrala pouze část kapitoly – zaměřila jsem se na obecný úvod do problematiky a dále na konkrétní situaci socialismu v Německu. Vynechala jsem problematiku socialismu francouzského a britského a text jsem zakončila překladem obecného závěru kapitoly. S tímto přístupem souvisejí některé zásahy do textu originálu, jako například vnitřní vysvětlivky, kterými bylo nutno text pro větší srozumitelnost opatřit. Stejně tak je třeba zmínit, že kapitola, kterou jsem si k překladu zvolila, navazuje na kapitolu předchozí a z hlediska koheze bylo proto nutné úvod adekvátně doplnit. Text originálu se tak nachází na stranách 111 – 124, 133; na straně 110 je pro kontext relevantní pouze poslední věta. O svých zásazích do textu originálu podrobněji pojednám v komentáři k překladu.

2. Text překlada

Socialismus a Internacionála

Bethmann Hollweg, car a Edward Grey se ve své apokalyptické představě války z části opírali o předpoklad, že dělnická třída válku nepřijme. Síla socialistického hnutí byla vskutku pádným důvodem k obavám. Po roce 1912 byla Sociálnědemokratická strana Německa (SPD) největší stranou v Říšském sněmu a ve francouzských volbách v roce 1914 získali socialisté téměř o třicet křesel více než v roce 1910. Oproti roku 1906 pak zaznamenali nárůst hlasů o půl milionu. Rychlost rozvoje socialismu předstihla tempo ekonomických a společenských změn, o které se hnutí opíralo. V roce 1910 se ke světovým socialistickým stranám hlásilo 2,4 milionu členů – v roce 1914 toto číslo vzrostlo na 4,2 milionu.

Důležitým programovým bodem socialismu byl pro mnoho jeho příznivců, i když ne pro všechny, pacifismus. V roce 1889 byla při příležitosti stého výročí Velké francouzské revoluce založena Druhá internacionála, která měla spojovat socialistické strany světa. První marocká krize však ukázala, jak málo se do roku 1905 podařilo sladit názory jejích členů tváří v tvář válce. Německý odborový svaz, který byl francouzskou syndikalistickou organizací Generální konfederace práce (Confédération Générale du Travail – CGT) vyzván ke spolupráci na protiválečných demonstracích, odpověděl, že takováto iniciativa by neměla vzejít od odborů, ale od SPD jako od politické organizace německých dělníků. SPD byla toho názoru, že vedení by se měla ujmout francouzská socialistická strana. Ta však v důsledku toho obvinila německé socialisty, že se vměšují do vnitřních věcí Francie. Internacionála, podnícena tímto fiaskem, diskutovala o svém postoji k válce na konferenci ve Stuttgartu v roce 1907. Francouzští socialisté Jean Jaurès a Edouard Vaillant navrhovali, aby opatření proti válce sahala od zásahů parlamentu přes masové stávky až po revoluci. Ostatní se však obávali toho, že stávky a revoluce, zejména v dobách národního ohrožení, mohou vyvolat represe ze strany vlády a spíše tak socialismus ohrozit, než mu prospět. Předseda německých socialistů August Bebel navrhl postup, který byl méně konkrétní a tedy i méně provokativní: dělníci a jejich zástupci v parlamentu by měli bránit vypuknutí války nejefektivnějšími dostupnými prostředky a pokud by válka přesto vypukla, měli by usilovat o její rychlé ukončení. Bebelova rezoluce byla sice přijata, ale na popud tří radikálnějších postav socialistického hnutí – Rosy Luxemburgové, V. I. Lenina a J. O. Martova – k ní byl připojen

revoluční dodatek: v případě války měli socialisté využít příležitosti k uspíšení zániku třídní vlády.

Stuttgartská rezoluce byla tedy kompromisem, dlouhodobým z hlediska strategie a krátkodobým z hlediska taktiky. V Kodani v roce 1910 se Vaillant, tentokrát společně s Britem Keirem Hardiem, pokusil dát rezoluci konkrétnější podobu – jako prostředek k odvrácení války navrhovali tuto politikové generální stávkou. Němečtí socialisté byli proti a tak raději, než aby došlo k roztržce, se kongres usnesl na tom, že další jednání o této problematice odloží na příští sjezd. Ten se měl konat ve Vídni v roce 1913, ale vypuknutí první balkánské války nakonec časový plán socialistů narušilo. Na konci roku 1912 se v Basileji konala mimořádná schůze. Spíše než návrh Vaillanta a Hardieho se na basilejském kongresu projednávala obecnější výzva všem pacifistickým živlům, včetně střední třídy. Na svém zasedání v basilejské katedrále přiodělala Druhá internacionála svůj pacifismus morálním, ba náboženským západem, který stále nebyl dostatečně konkrétní, ale nyní se zdál být efektivní. Současně s konferencí probíhaly protiválečné demonstrace a nátlak na vlády měl očividně vliv na to, že tyto v roce 1913 prosazovaly mírová řešení. Kongres, který se měl v tom roce konat, byl odložen na září 1914, kdy se mělo definitivně rozhodnout o tom, zda socialisté budou, či nebudou čelit válce generální stávkou.

Socialisté si byli vědomi toho, že se vlády obávají síly socialistického hnutí – konkrétně pacifistických snah Internacionály – a v roce 1913 se jich tak zmocnil všeobecný optimismus. Fakt, že se hlavní evropské krize předchozího desetiletí podařilo vyřešit bez závažnějšího válečného konfliktu, posiloval jejich důvěru v efektivitu vlastního vlivu a utvrzoval je v přesvědčení, zastávaném zejména německými socialisty, že předčasný poplach by v případě krize neměl jiný dopad, než že by zdiskreditoval Internacionálu. Dokonce i Jean Jaurès, velký francouzský socialista, jehož prvořadým cílem byla snaha o dosažení míru a jenž nabádal Internacionálu k aktivnější, intervencionistické politice, se nechal strhnout všeobecnou euforií. V červenci 1914 tak socialisté všude reagovali pomalu. Neznalost tajných diplomatických výměn vedla k tomu, že nemohli než přihlížet událostem, dokud nebyli – jako všichni ostatní – strženi rychlostí vývoje událostí několika posledních dnů.

29. července 1914 zasedal výbor Mezinárodního socialistického byra, stálého sekretariátu Internacionály, v Bruselu. Měl se zde ustanovit čas a místo kongresu, který se měl podle plánu konat ve Vídni na podzim roku 1914. Prvním řečníkem byl předseda rakouských socialistů Viktor Adler. Byl ve skleslé náladě. Válku mezi Rakousko-Uherskem a Srbskem viděl jako nevyhnutelnou a za svůj nejdůležitější úkol považoval zachování své strany a stranických organizací. Svým mezinárodním kolegům sdělil, že „myšlenky na stávkou

a tak podobně jsou jenom fantazie“. Adlerovo poraženectví otevřeně kritizoval Hugo Haase, Bebelův nástupce v čele SPD v Říšském sněmu. Haase zdůrazňoval, že k zachování míru je potřeba jednat, a jeho postoj podpořili oba další přítomní Němci – Karel Kautský, hlavní marxistický teoretik strany, a Rosa Luxemburgová, která zastupovala Polsko. Haase sám však žil v zajetí iluzí. Domníval se, že jedním z hlavních zastánců míru v Evropě je německá vláda. Účastníci zasedání se nechali uchlácholit a opět zavládla optimistická nálada. Na Jaurèsův podnět výbor usoudil, že bude nejlepší, když strany jednotlivých států neschválí válečné půjčky. Výbor však nepovažoval situaci za natolik naléhavou, aby bylo nutné podnikat patřičné kroky ještě před jednáním samotného kongresu. Ten měl být přeložen na 9. srpna a měl se konat v Paříži. „Bude to jako Agadir,“ poznamenal Jaurès 30. července směrem k belgickému socialistovi Vanderveldemu. „Jednou nahoře, jednou dole. Ale nemůže to dopadnout jinak než dobře.“ Téhož dne si Jaurès před návratem do Francie ještě našel čas na prohlídku starých vlámských mistrů v Musée des Beaux Arts. Večer nato byl mrtvý. Stal se obětí atentátníkovy kulky.

I kdyby si Internacionála byla vědoma důsledků červencové krize, není důvod se domnívat, že by byla schopna efektivněji reagovat na nebezpečí, před jakým stála. Její pohled na válku souvisel s jejím náhledem na imperialismus: v popředí stála ošlepaná myšlenka, že válku způsobuje teritoriální hrabivost vyvolaná hospodářskou soutěží, a nikdo nepomyslel na válku jako na akt sebeobrany. V důsledku toho, že se Internacionála zaobírala především abstraktními pojmy a považovala militarismus v dobách míru za bezprostřední nebezpečí, zatímco hrozbu války v Evropě chápala jako vzdálenou, rozpory v jejích řadách se otevřeně neprojevovaly a zůstávaly skryty.

Revoluční levá frakce Internacionály všeobecný odpor k válce nesdílela. Její stoupenci prohlašovali, že imperialismus je poslední fází kapitalismu, že závody ve zbrojení vyvolané koloniální rivalitou ještě umocňují vykořisťování a tedy i třídní vědomí dělníků a že válka poskytne příležitost k nastolení třídní revoluce. Někteří nesmlouvaví teoretikové tvrdili, že opravdoví revolucionáři by neměli usilovat o oslabení militarismu a imperialismu, jejichž potenciálním následkem může být válka. Naopak – měli by je podporovat. Přinejmenším některé z těchto myšlenek nepřestávaly v rétorice internacionalismu figurovat. Fakt, že se kapitalistické společnosti dosud úspěšně dařilo odvracet válku, vedl německé socialisty včetně Bebela, Haaseho a Kautského k přesvědčení, že si kapitalisté uvědomují, jaká nebezpečí by kapitalismu v souvislosti s válkou hrozila, a podle toho že také zmírní své chování. Takové uvažování otvíralo cestu k většině socialistů, jejichž smýšlení bylo v rostoucí míře spíše reformní než revolucionářské. K předválečnému rozmachu socialismu došlo

především díky jeho spojení s odborovým hnutím, jehož cíle byly méně teoretické a politické a více pragmatické a ekonomické. Názor Rosy Luxemburgové z ledna 1913, tedy že se kapitalismus hroutí, že imperialismus dospěl do posledního stádia a že dozrál čas pro socialistickou ofenzívu, neodrážel přesvědčení většiny. Spolupráce a součinnost s kapitalismem v jednotlivých zemích postupovala ruku v ruce s oslabením internacionalismu, se zdůrazňováním možnosti smířčího řízení a s požadavkem na snížení počtu zbraní. I kdyby se na kongresu Internacionály v roce 1914 probíral návrh Vaillanta a Hardieho, většina by generální stávku jako nástroj protiválečného odporu zamítla a výsledkem by byl jen ještě hlubší rozkol.

Pokud by Internacionála generální stávku přijala, byl by jedním z nemalých problémů její komplikovaný vztah k odborovému hnutí. Internacionála byla organizací socialistických stran. Ve svých počátcích, kdy se úzkostlivě snažila vyloučit ze svých řad anarchisty, se Internacionála ve své strategii zaměřila převážně na politická jednání a odmítala taktiku masových stávek. Takový přístup sice komplikoval život odborovému hnutí, ale našel své opodstatnění v rozdělení kompetencí. Ekonomické problémy pracující třídy si na mezinárodní úrovni vzal na starost Mezinárodní odborový sekretariát, který byl oficiálně založen v roce 1901 a vévodily mu Svobodné německé odbory v čele s Carlem Legienem. Sekretariát byl zaměřen prakticky a jeho prioritou byla podpora silných národních organizací spíše než propagace mezinárodní činnosti per se. Francouzští syndikalisté nebyli tímto přístupem příliš nadšeni – byli ve svém postoji jak více internacionální, tak anarchističtí. Uvědomovali si však, že ani zdržení se hlasování, ani konflikt, ani spolupráce nepřiměje Němce, aby změnil názor. Podobné stanovisko jako Francie zastávalo podstatně více zemí, ale německé odbory vždy prosadily svou díky lepší organizaci a většímu počtu členů. Vstupem Spojených států do Mezinárodního odborového sekretariátu v roce 1909 se tento orgán zkonsolidoval. V roce 1913, kdy se Mezinárodní sekretariát přejmenoval na Mezinárodní federaci a zvolil si Legiena za prezidenta, byl revoluční syndikalismus v defenzivě a rozpor mezi německým a francouzským odborovým hnutím byl ještě markantnější než rozpor mezi německým a francouzským socialismem. Když na kongresu belgických odborů v Bruselu 27. července 1914 požádal generální tajemník CGT Léon Jouhaux Carla Legiena o schůzku, poskytl mu Legien neochotně pětiminutový rozhovor nad šálkem kávy během odpoledne, kdy se konalo závěrečné zasedání.

Legien byl ve svém pragmatismu realista. Bylo nutné, aby odborové hnutí bylo nejprve silné na národní úrovni, aby později mohlo získat mezinárodní vliv. V roce 1914 bylo ve Francii členy odborů pouhých devět procent dělníků. Haase v roce 1912 upozornil na to, že

ani v Německu nebyli členy odborů dělníci pracující ve dvou pro válku klíčových průmyslových odvětvích – v železničním a zbrojním průmyslu. Země s dobře organizovaným proletariátem, kde odbory mohly svolat efektivní generální stávkou, by byla překonána zemí, která byla ze socialistického hlediska méně rozvinutá. Pokud by se dělníci v této druhé zemi postavili proti válce, bylo by rodící se odborové hnutí potlačeno státem, který byl silnější díky své potřebě reagovat na počátek války.

Haase proto v roce 1912 zastával názor, že každá země má sledovat vlastní kurz. Ukázalo se tak, že Internacionála není nic víc než federace národních uskupení a že s rozvojem socialismu v jednotlivých státech myšlenka internacionalismu jako takového ustupuje do pozadí. Ani samotný pacifistický impuls v roce 1913 nevyšel od Internacionály – zrodil se z francouzsko-německé spolupráce. Vzhledem k tomu, že se Internacionála nebyla schopna dohodnout na způsobu, jak čelit válce, byla tato iniciativa ponechána socialistickým stranám těchto dvou zemí, zejména Francie. Přestože se socialismus svěřil do rukou národních institucí, byl pohled socialistů na nacionalismus příliš rozporuplný, než aby mohli využít jeho vlivu k dosažení cílů internacionalismu. Rosa Luxemburgová považovala třídní boj za mezinárodní závazek, který by národní sebeurčení mohlo jen poškodit. Marx a Engels byli pragmatičtější – domnívali se, že nacionalismus by mohl být prostředkem k revolučnímu cíli – omezili však svoji podporu na takzvané „historické“ národy a nebrali tak v potaz spoustu etnických skupin v rámci rakouského a ruského impéria. V roce 1912 balkánští socialisté s ohromením zjistili, že Jaurèho nadšení pro mír narostlo do takových rozměrů, že raději podpořil Turecko, než aby připustil oprávněnost války za národní osvobození. V roce 1914 tak socialistická teorie neměla o úloze nacionalismu jasno, zatímco socialistická praxe byla udávána národními poměry.

Úspěch socialismu v jednotlivých zemích dále paradoxně způsobil, že se hnutí v rostoucí míře přizpůsobovalo národním okolnostem a docházelo tak k oslabení internacionalismu. V zemích, kde internacionalismus tváří v tvář válce zůstával nejsilnější, byl proto socialismus jako celek slabý a protesty tedy relativně neefektivní. Oba socialističtí poslanci v Srbsku byli proti schválení válečných půjček. 8. srpna byla všechna tři socialistická uskupení v ruské Dumě – bolševici, menševici a trudovici – natolik loajální zásadám Druhé internacionály, že se hlasování o válečných půjčkách zdržela. Ruští socialisté však postrádali výkonné organizace na místní úrovni. V Moskvě nefungoval ani sociálně demokratický, ani socialisticko-revolucionářský výbor. V Petrohradě byly ilegální sítě socialistů rozprášeny tajnou policií a kontrola nad legálními organizacemi se stala předmětem nelítostného boje mezi menševiky a bolševiky. Neshody navíc nepanovaly jen mezi levicovými stranami jako

takovými, byly zde i rozpory uvnitř stran – exiloví členové bývali většími stoupenci státních zásahů do ekonomiky a byli zpravidla méně pragmatičtí než ti, kteří zůstali v Rusku.

Ani v postoji k válce nebyli ruští socialisté jednotní. Jak na stuttgartském, tak na kodaňském kongresu byli socialisté revolucionáři jedni z nejhorlivějších stoupců protiválečných rezolucí. Znění Stuttgartské rezoluce však bylo natolik neurčité, že byla jen chabým vodítkem, což si vůdci revolucionářů uvědomili, když se ji na konci července pokusili ve Vyborgu realizovat. Nejvěrnější základním principům Internacionály zůstal pravděpodobně Lenin, i když v praxi autoritu Internacionály neuznával. Ve svých „sedmi tezích“, které napsal koncem srpna 1914, označuje válku za následek krize kapitalismu a na závěr uvádí, že „správným heslem je přeměna současné imperialistické války na válku občanskou.“

Pokud by Německo vyhrálo, byl by ruský lid vydán napospas cizí vládnoucí třídě, která by ho vykořisťovala. Pokud by bylo Německo poraženo, mohlo by Rusko pomoci zahájit revoluci v Německu samotném. Díky těmto argumentům měla Vanderveldeho výzva ruským socialistům, aby podporovali Dohodu, některé překvapivé stoupence – například anarchistu Kropotkina, žijícího v exilu, nebo předního teoretika ruské sociální demokracie Georgije Plechanova.

Leninovu naprosto nezávislou myšlenkovou linií, kterou prosazoval ze zahraničí, usměrňovali bolševikové v Petrohradě. V Dumě společně s menševiky prohlásili, že „proletariát...bude vždy bránit kulturní bohatství národa proti jakémukoliv útoku z kterékoliv strany.“ Ve své odpovědi na Vanderveldeho výzvu sice odmítli obranářství per se, ale připustili možnost, že by bránili nové demokratické Rusko. Na příkladu trudovického vůdce Kerenského vidíme, jak velmi podobné úvahy – zvláště jsou-li ovlivněny pragmatismem – mohou vést k zásadně odlišným závěrům. Kerenskij prohlásil, že k válce by nedošlo, kdyby vláda Ruska a ostatních agresorů byla demokratická. Ale když už válka začala, ruský lid je na rozdíl od vládnoucí třídy ohrožen a musí být bráněn: „Rolníci a dělníci, všichni kdo si přejete štěstí a blahobyt Ruska...vyzbrojte se odvahou, seberte síly, braňte naši zemi a osvobodte ji.“ Tento výrok byl zároveň obranářský a revoluční – takovýto paradoxní realismus nechával otevřenou cestu ke spolupráci mezi socialistickými stranami Ruska, ale zároveň nemohl než podlomit bezprostřední účinnost jeho širšího působení. Nelze tak pokládat rovnítko mezi obranářství a reformismus, neboť nelze zanedbat revoluční ambice mnohých, ne-li většiny „obranářů“. Zatímco „poraženci“ vnímali válku jako příležitost k revoluci, stoupenci obranářství ji viděli jako předzvěst revoluce; zastánci poraženectví byli pro okamžitou akci, „obranáři“ by se byli na akci připravovali později.

I kdyby byli ruští socialisté jednotnější, než podle Leninovy rétoriky byli, a i kdyby byli všeobecně loajálnější duchu Internacionály než socialisté v jiných státech, faktem zůstává, že nebylo v jejich moci ovlivňovat politiku své země. Nejsilnější a nejúspěšnější světovou socialistickou stranou byla strana německá. Dokázala zdatně usměřňovat chování německé vlády, což mělo dopad nejen na domácí situaci, ale znamenalo to také přímý přínos pro internacionalismus. Argument prosazovaný Kerenským a dalšími, tedy že se ruský lid musí bránit, by pozbyl na účinnosti, kdyby Německo nebylo, nebo se alespoň nezdálo být, agresorem.

Socialisté ve Francii a Rusku sice podléhali německému vedení, ale přímý vliv mohla SPD uplatňovat především v Rakousku. V roce 1897 došlo k reorganizaci rakouské sociální demokracie do šesti samostatných národních uskupení. V roce 1910 se zcela odštěpili Češi; v roce 1912 pak tito byli odhodláni zamítnout branný zákon, který zavazoval každého občana k válečné službě a dočasně potlačoval práva dělnických organizací. Rakousko-němečtí socialisté na druhou stranu připouštěli prvořadost národní obrany. Pesimismus předsedy rakouské strany Viktora Adlera ohledně perspektiv internacionalismu fakticky nikdo nesdílel – ani v Basileji v roce 1912, ani v Bruselu 29. července 1914. Když začala válka, Adler se rozhodl, že kroky své země podpoří. Svě předchozí dilema popsal následujícími slovy: „Byl bych nepochopitelný Němec, kdybych jednal jinak. Byl bych nepochopitelný sociální demokrat, kdybych to učinil, aniž by mi při tom krvácelo srdce.“ Poté rezignoval na své závazky vůči straně. Kdyby byli němečtí socialisté schopni zaujmout silné protiválečné stanovisko, je docela dobře možné, že by je Rakušané následovali. Ve skutečnosti socialistická strana ani jedné z centrálních mocností nebyla proti válce a internacionalismus tak ustoupil národním zájmům.

Rozhodnutí německých socialistů podporovat válku bylo zmatenější a hektičtější, než by se na základě vývoje SPD v posledním desetiletí dalo předpokládat. Díky svému úspěchu však strana nabyла spíše revizionistické než revoluční povahy a rozhodnutí v roce 1914 tak bylo do té míry v souladu s dřívějším vývojem. Mezi lety 1878 a 1890 byla socialistická činnost v Německu mimo Říšský sněm zakázána. Zrušení protisocialistického zákona doprovázelo v roce 1891 přijetí socialistického programu v Erfurtu. Cíle tohoto programu byly sice v zásadě marxistické, ale byly z krátkodobého hlediska kompatibilní s liberalismem a k jejich dosažení mělo být využito parlamentních prostředků, nikoliv revoluce. Tento nepoměr mezi ideály a realitou byl dále stvrzen v roce 1903: strana oficiálně popřela, že by se podmínky pracující třídy v kapitalismu zlepšovaly, a že by tedy cílem socialistů mělo být působení na současný stát a jeho následná proměna zevnitř. Na základě odmítnutí tohoto

argumentu vystaly dva problémy: zaprvé se oficiální tvrzení socialistů neslučovalo s pravdou, protože materiální situace dělníků se v Německu zlepšovala, a zadruhé přitom socialisté nepředložili návrh žádného spolehlivého alternativního postupu, neboť revoluce byla vnímána jako následek nevyhnutelného zhroucení kapitalismu a ne jako cíl, o který by se mělo aktivně usilovat. Většinu hlasů dostávali socialisté od městských dělníků. Odbory měly ve straně velký vliv: v roce 1914 bylo v Říšském sněmu sto deset socialistických poslanců a nejméně čtyřicet pět z nich se tam dostalo prostřednictvím odborů. V letech 1891 a 1903 sice vedení strany projevilo přání reflektovat marxistická dogmata, ale vzhledem k reálné potřebě dbát na ekonomickou situaci svých voličů a evidentnímu úspěchu, kterého při tom dosahovala, byla strana ve skutečnosti více ochotna spolupracovat, než otevřeně připouštěla. V letech po ruské revoluci v roce 1905 se ve straně utvořilo aktivistické levé křídlo, jehož nejzapálenější bojovnicí byla Rosa Luxemburgová. Vznik této frakce jen potvrzoval existenci revizionistických tendencí ve stranické většině. Čím byla strana větší a úspěšnější, narůstala také její byrokracie: výkonné orgány strany se sice snažily zastávat ze zásady neutrální postoj, ale ve skutečnosti – narozdíl od levého křídla – uznávaly oporu strany v odborovém hnutí. Deklarativní postoj strany, podle něhož se SPD izolovala od aktivit státu a čekala na svou příležitost uspět po pádu kaiserismu, bylo nemožné udržet po úspěchu strany ve volbách v roce 1912. Socialistická delegace v Říšském sněmu se musela chtít nechtít podílet na – nesporně omezené – úloze Reichstagu v německé vládě. I když socialisté v roce 1912 nevytvořili koalici s Pokrokovou lidovou stranou ani s Centrem, v oblasti reálné politiky se možnost vytvoření takového bloku v Říšském sněmu začínala rýsovat.

V době reformistických tendencí měla strana specifický přístup k armádě. Bebel v roce 1904 prohlásil, že strana je rozhodným zastáncem všeobecné branné povinnosti, v níž vidí čestný závazek každého muže, který dosáhl vojenského věku. I když socialisté zdánlivě toto základní ztělesnění státní moci přijali, ve skutečnosti o armádě zároveň pochybovali jako o nástroji monarchické autority, který by mohl sloužit k utlačování dělníků. Bebel volal po komplexnější branné povinnosti, která by z Německa udělala skutečný národ ve zbrani – národ, který by měl obranný potenciál a především demokratické uspořádání. Strana byla sice antimilitaristická, ale nebyla proti armádě jako takové; zabývala se domácími otázkami a o mezinárodní vztahy se zajímala jen okrajově. Pacifismus nebyl integrální součástí její identity.

Kolem roku 1907 však již nebylo možné, aby strana nadále zahraniční záležitosti zcela zanedbávala. Bülow byl zastáncem světové politiky (*Weltpolitik*), což mu umožňovalo využívat mezinárodní otázky pro domácí politické cíle. Německá expanze slibovala plnou

zaměstnanost a zlepšování životní úrovně, díky čemuž se Bülowovi dařilo pro svou středopravicovou koalici získávat příznivce z řad dělníků, kteří byli původně zastánci socialismu. SPD proto ve volbách v roce 1907 vsadila na německou politiku v jihozápadní Africe. Povstání Hererů bylo sice brutálně potlačeno, ale jeho hrůzy německými dělníky nepohnuly. SPD ztratila třicet šest křesel. Máme-li důvod vidět spojitost mezi Bülowovou světovou politikou, počátkem války a následným rozvojem německých válečných cílů, můžeme se také domnívat, že dělníci, kteří v roce 1907 přijali světovou politiku pro své soukromé ekonomické zájmy, podpořili válku v roce 1914 velmi pravděpodobně ze stejného důvodu.

Proti takovým souvislostem mluví fakt, že výsledek voleb z roku 1907 na jedné straně podnítil SPD k tomu, aby začala razit konzistentnější a zároveň výrazněji socialistickou zahraniční politiku. Do té míry byla Stuttgartská rezoluce, přijatá také v roce 1907, dobře načasovaná. V roce 1911, v době druhé marocké krize, organizovala strana mírové demonstrace: 100 000 lidí se účastnilo manifestace v Berlíně 20. srpna; 3. září to pak bylo 250 000 účastníků. Na druhé straně byly však takzvané hotentotské volby známkou pošetilosti vyzývavého nacionalismu. Dokonce i ve Stuttgartu Bebel zdůrazňoval, že Internacionála by se měla soustřeďovat na podmínky pracující třídy a ne na otázky války a míru. Zahraniční politika byla výsadou císaře – vkročit na toto území by mohlo znamenat nežádoucí zvrát srovnatelný s dřívějšími protisocialistickými zákony a dosavadní zjevné úspěchy německého socialismu by tak mohly přijít nazmar. SPD usilovala o to, aby otázka zahraniční politiky nehrála ve volbách v roce 1912 roli, a od té doby se pak pacifismus z německého socialismu vytrácel. Balkánské války svědčily jednak o tom, že je možná diplomatická cesta a limitace, a zároveň o tom, že si kapitalismus sám uvědomuje nebezpečí spojené s jakýmkoliv jiným řešením. V roce 1913 se SPD vypořádávala se zabernskou aférou a její pozornost se tak opět točila kolem domácích projevů militarismu, a ne kolem vnější bezpečnosti říše.

Bylo stále jasnější, že se němečtí socialisté neuchýlí ke stávkové akci, aby narušili mobilizaci. Masové stávky představovaly pro SPD možnou reakci na útlak svrchu, nikoliv nástroj k odvrácení válečného stavu mezi zeměmi. Dokonce i během pacifistické euforie v roce 1911 se Karel Kautský nechal slyšet, že návrh Vaillanta a Hardieho je „hrdinské bláznovství“, které mnohem spíše otřese stranou, než zabrání válce. V prosinci 1913 generální výbor odborového svazu doporučení Vaillanta a Hardieho zamítá a v květnu 1914 pak Haase, který byl pověřen formulací oficiální německé odpovědi, požaduje, aby autoři návrh stáhli.

SPD se v souvislosti s válečnou otázkou neobávala jen rozkolu mezi socialistickou stranou a státem. Vzhledem k této hrozící roztržce byly zřejmě nevyhnutelné i rozpory ve

straně samotné. Během pacifistické vlny v letech 1911-12 se objevily první trhliny: pacifismus si získával příznivce ze zástupců střední třídy, kteří nutně nepatřili k socialistům, a na druhé straně proti sobě popuzoval levou frakci strany, která vnímala válku jako konečnou krizi kapitalismu. Další trhliny přinesl úpadek pacifismu v roce 1913. Většina strany (padesát dva členů) hlasovala v červnu pro posílení německé armády. Svůj postoj ospravedlňovali tím, že růst armády má být financován prostřednictvím progresivního zdanění majetku, a slibovali tak zásadní restrukturalizaci německého daňového systému. Třicet sedm členů strany však bylo proti a sedm se zdrželo hlasování.

Pro zastánce Internacionály, povzbuzené převládajícím optimismem roku 1913, nebyl ani tak důležitý výsledek hlasování o zákoně o armádě, z něhož vyplynulo, že většina německých socialistů považuje obranu národa za důležitější než rozvoj míru. Příznačná byla spíše nejednotnost samotného hlasování, která svědčila o tom, že radikalismus se následkem srpnové smrti Bebela ve straně znovu hlásí ke slovu. Tato nejistota ohledně budoucího směřování německé socialistické strany se odrazila v jejím vedení. Friedrich Ebert, Bebelův nástupce v pozici předsedy strany a bývalý stranický tajemník, kladl důraz na jednotu strany. Haase, nový vůdce strany v Říšském sněmu, se cítil vnitřně rozpolcený mezi věrností straně a svým osobním nesouhlasem s růstem pravidelné armády.

Francouzští socialisté tyto problémy ještě umocňovali. Díky tomu, že kladli důraz na problematiku války a míru spíše než na podmínky pracující třídy, podařilo se jim přesunout centrum zájmu Internacionály z oblasti jejich vlastních slabín do oblasti slabín německých a mohli tak Němce vyzvat na souboj o prvenství ve světovém socialismu. Neklid na německé straně se projevil na společné schůzi francouzské a německé parlamentní delegace v Bernu v květnu 1913, která vyústila v požadavek na omezení válečných výdajů a prosazování mezinárodní arbitráže. V té době se mohli Jaurès a jeho druhové v internacionalismu cítit takovými náznaky povzbuzení. Zpětně však poselství schůze vyznělo jinak: francouzských delegátů se dostavilo sto dvacet jedna, přičemž socialistů bylo mezi nimi jen třicet osm. Němci pak shromáždili pouhých třicet čtyři delegátů, z nichž všichni kromě šesti byli socialisté.

Nakonec bylo dilema mezi radikálním pacifismem a revizionistickým nacionalismem pro oba proudy natolik opravdové, že se projevilo v reakci německého socialismu na červencovou krizi samotnou. Radikální etapa trvala od 25. do 30. července. Ebert byl na líbáncích a do Berlína se vrátil až 28. července. Dva z čelních představitelů strany v parlamentu byli také na dovolené – Hermann Molkenbuhr byl v Cuxhavenu a Philipp Schiedemann v Dolomitech. Haaseho autorita byla tedy neomezená: 25. července vydává

jménem strany jednoznačné prohlášení, ve kterém odsuzuje jednání Rakouska-Uherska, staví se proti tomu, aby Německo svého spojence podporovalo, a vyjadřuje odpor pracující třídy k válce. Stranický list *Vorwärts* nabírá podobný kurz.

V příštích čtyřech dnech se protiválečné demonstrace konaly po celém Německu. I když žádná z nich nedosáhla rozsahu největší demonstrace z roku 1911, přilákala berlínská demonstrace 28. července 100 000 lidí a policie, která zprvu účast na manifestacích podcenila, byla nucena další shromažďování v zájmu řízení dopravy zakázat. Do 31. července se konalo 288 protiválečných demonstrací ve 163 městech a obcích a účastnilo se jich více než tři čtvrtě milionu lidí.

Protestovalo se za udržení míru a v tomto smyslu tedy protesty nebyly namířeny proti německé vládě a nutně ani proti konečnému rozhodnutí vstoupit do války, na kterém by se mohla usnést. Haase byl přesvědčen, že na vině je Rakousko-Uhersko a že Německo usiluje o to, aby svého spojence drželo na uzdě. Vláda samotná se necítila ohrožena. Již 25. července oznámil pruský ministr války Falkenhayn zástupcům velících generálů každého sboru, že proti SPD není nutné podnikat žádná opatření. Následujícího dne se Haase sešel s Clemensem von Delbrückem, pruským ministrem vnitra, a ten ho ujistil, že demonstrace SPD budou tolerovány. Politika „diagonály“, kterou zastával Bethmann Hollweg, tak sklidila úspěchy, které předznamenala diskuse o zákoně o armádě v roce 1913. SPD se natolik obávala konfliktu s vládou ohledně zahraniční politiky, že se snažila kancléřovy kroky ukázat v nejlepším možném světle. 30. července *Vorwärts* dokonce označil i císaře za „opravdového přítele lidového míru“. Bezprostřední cíl SPD a Viléma byl v té době stejný, a sice lokalizovat balkánskou válku. Haase a Bethmann Hollweg tak v podstatě spolupracovali, přičemž Haaseho kroky ještě umocňovaly mírumilovné veřejné vystupování Hollwega.

Nahrazení pacifismu nacionalismem bylo spíše výsledkem zahraničních událostí než machinací ze strany revizionistů z SPD. Socialisté mohli zůstat soudržní, dokud šlo o opozici proti rakouské agresivní válce a proti lokální krizi, která se pro Německo samotné nejevila jako okamžité nebezpečí. S postupem krize však ruská mobilizace začala představovat přímé nebezpečí nejen pro Německo, ale také pro socialismus v Německu i po celém světě. 30. července socialističtí vůdci uznali, že válka je nevyhnutelná a že je ospravedlnitelná nutností obrany proti Rusku.

Možnost, že by SPD uvítala válku proti carismu, byla ve straně hluboce zakořeněná dávno před rokem 1914. Socialistický tisk uměl využít stylu xenofobní rétoriky, která byla zároveň nenávistná i spontánní. „Nechceme, aby se naše ženy a děti staly oběťmi kozáckých surovostí,“ napsal Friedrich Stampfer koncem července. Nebyl přítom důvěřivou obětí

rétoriky Bethmanna Hollwega – byl mluvčím německých dělníků. V následujících týdnech nepřestávalo vedení SPD dávat do spojitosti obranářství a rusofobii. Zprávy o zvěrstvech ve Východním Prusku nejenže ospravedlňovaly racionalizaci války ze strany SPD, ale také stmelovaly vztahy mezi stranou a zbytkem Německa. Daleko od průmyslového srdce německého socialismu byli rolníci z venkovského pohraničí zobrazováni jako idylické bytosti bránící řád a pokrok proti nomádům z asijských stepí. S takovou interpretací mohla být právě tak spokojena pravice, jako levice.

Vedení strany sice trvalo dlouho, než si uvědomilo závažnost krize na počátku července, ale po událostech z konce měsíce již ztratilo všechny iluze. Právě fakt, že socialisté pochopili naléhavost situace, však přispěl k dalšímu oslabení stranického vedení, v němž se objevily trhliny již po Bebelově smrti. 28. července odjeli Haase, Kautský a Luxemburgová na schůzi výkonného orgánu Internacionály do Bruselu: nejsilnější představitelé radikalismu tak naráz zmizeli ze scény. Následujícího dne projevil Bethmann Hollweg přání sejít se s Haasem, jenž byl ve vedení strany v době své nepřítomnosti zastoupen Albertem Südekumem. Südekum nebyl členem stranického výboru ani parlamentního výboru strany, ale přesto ujistil kancléře o tom, že SPD neplánuje žádnou stávkou. Ludwig Frank – poslanec Říšského sněmu, který byl přesvědčen o tom, že vhodná chvíle pro protest již pominula – téhož dne prohlásil, že socialističtí vojáci musejí konat svoji povinnost pro dobro Německa. Není vyloučeno, že zašel ještě dál a začal na pravém křídle strany organizovat skupinu, která by byla ochotná hlasovat pro válečné půjčky. 30. července se sešli zbývající členové vedení strany, kteří zůstali v Berlíně. Na této schůzi vedení usoudilo, že by mohlo dojít k znovuoobnovení perzekuce, kterou socialisté museli snášet za Bismarcka, a vyslalo Eberta do Švýcarska s finančními prostředky strany. Ebert se vrátil zpět až 3. srpna.

Haase se do Berlína vrátil 31. července a na schůzi stranického výboru, která se konala téhož dne, se vyslovil pro odmítnutí válečných půjček. Výbor se rozhodoval mezi Haaseho postojem a zdržením se hlasování – pouze Eduard David vznesl argumenty pro schválení půjček. Potud se tedy zdálo, že se němečtí socialisté budou řídit koncepcí, kterou v Bruselu přednesl Jaurès. Hermann Müller byl vyslán do Francie, aby o této věci informoval.

Dá se říci, že ani v této době, ani později nebrala SPD příliš v úvahu odborové svazy. 1. srpna však svobodné odbory uzavřely výhodný obchod s vládou – odbory se zavázaly, že v případě války nevstoupí do stávky a vláda jim na oplátku zaručila, že je nezakáže. Příštího dne odbory tuto dohodu oficiálně schválily. Legien kladl důraz na ekonomickou funkci odborů a odbory v souladu s ním zdůrazňovaly především ochranu zájmů svých členů proti ničivé síle nezaměstnanosti, kterou měla válka podle očekávání přinést. Tento úkol by odbory

těžko mohly plnit, kdyby jim bylo zabráněno v dalším působení. Technicky vzato se odbory politice vyhýbaly; v praxi však omezovaly pole možností, které se otvíralo před SPD.

Důležitější než rozhodnutí odborů ovšem byla skutečnost, že Německo bylo nyní ve válce. Pacifismus byl už dále neslučitelný s nacionalismem. Když se parlamentní strana 3. srpna sešla, aby se dohodla na společném postupu před zasedáním Říšského sněmu, které se mělo konat následujícího dne, nestála již před stejným rozhodnutím jako 31. července. Tentokrát se jednalo o tom, zda SPD poskytne či neposkytne německému lidu obranný prostředek. Za těchto okolností již zdržení se hlasování – tedy stanovisko, které bylo původně upřednostňováno – nepřicházelo v úvahu. Čtyři z šesti členů parlamentního výboru byli pro schválení válečných půjček a zdálo se, že jsou ve svém postoji lépe organizovaní než zbylí dva, kteří byli proti – Haase a Lebedour. Sedmdesát osm členů parlamentní strany mělo v úmyslu hlasovat ve prospěch válečných půjček a pouhých čtrnáct bylo proti. Většina se domnívala, že opozice by znamenala porážku a tato porážka že by vedla k zániku strany, ať už z rukou nepřítele či z rukou zklamaných německých dělníků. 4. srpna socialistická strana projevila svoji vnitřní disciplínu a pod vedením Haaseho jako celek bezvýhradně hlasovala ve prospěch válečných půjček. Na stanovisko strany nemělo vliv ani rostoucí vědomí o možné německé vině na vypuknutí války, ani poznání, že plánovaná německá strategie není defenzivní.

SPD později tvrdila, že její konečné rozhodnutí bylo předznamenáno vůlí lidu. Pro tento pohled hovořilo rozhodnutí odborů, stejně jako některé doklady o postojích strany na místní úrovni. Smýšlení pracující třídy však bylo mnohem méně jednoznačné a tvrzení SPD tak bylo do té míry pokrytecké. Vedení strany nebylo pouhou pasivní obětí událostí, jakou by se rádo jevilo. Když Vilém II. 4. srpna prohlásil: „Neuznávám již žádné strany, uznávám jen Němce,“ většina strany s jeho názorem souhlasila. Úleva socialistů byla nefalšovaná – nemuseli již usilovat o vlastní vymezení a dávat všanc své vlastenectví a politická přesvědčení. Přijali sice *Burgfrieden*, výraz německé jednoty, ale neměli přitom pocit, že by se tím zříkali třídního boje. Socialisté, kteří válku vítali, tak činili proto, že v ní viděli prostředek k dosažení svých politických cílů. Věřili, že odměnou za spolupráci jim bude ústavní a sociální reforma. Za quid pro quo označila strana na své schůzi 3. srpna demokratizaci pruského volebního práva. Na obzoru se však rýsovala i změna v oblasti ekonomiky, neboť válečný průmysl donutil stát zasahovat do řízení výrobních procesů.

Ti, kteří v roce 1914 odmítali válečné půjčky, protože v souladu s rozhodnutím strany z roku 1903 zavrhovali revizionismus, se tak ocitli v izolaci – byli v rozporu nejen s Německem jako takovým, ale i se stranou. Na druhou stranu ti, kteří odvrhli rozhodnutí

z roku 1903 a jednali tak v souladu s tendencemi, které byly v německém socialismu přítomny v předchozím desetiletí, se nacházeli v o něco lepší pozici. *Burgfrieden* ve skutečnosti žádnou reformu nepřinesl, spíše potvrdil status quo. Cena, kterou socialisté zaplatili za ukončení konfliktů s německým státem, bylo přenesení těchto rozporů do strany samotné.

[...]

Jen málo socialistů by v roce 1914 souhlasilo s tvrzením, že vypuknutí první světové války bylo jakýmsi selháním socialismu. Britský socialistický historik R. H. Tawney 28. listopadu 1914 napsal: „Válka nemění návyky a ideály, které rozvíjíme v době míru. Tyto návyky a ideály celý národ s využitím všech zdrojů soustřeďuje na dosažení cíle, na kterém se celý národ je schopen dohodnout.“ Jaurèsianský internacionalismus kladl důraz spíše na lepší vedení zahraniční politiky a na využití smířčího řízení v případě krize než na pacifismus jako takový. *In extremis* je válka ospravedlnitelná. A většina socialistů v Evropě, obtěžkána blízkostí války a okouzlena doktrinálními diskusemi, jejichž konečným cílem byla myšlenková srozumitelnost, neměla problém najít si pádný důvod, aby se stala součástí probíhajících událostí. Ochota bránit se s sebou nesla očekávání, že by se národ sám mohl stát lepší společností a že by válka mohla být prostředkem, jak toho dosáhnout. Politické příměří v podobě francouzské *Union sacrée* a německého *Burgfriedenu* můžeme považovat za výraz socialistického bratrství; válka, jak se obecně předpokládalo, měla být hybnou silou vnitrostátní sociální reformy. V rovině internacionalismu to však také měla být válka poslední, válka, která měla ukončit všechny války, prostředek k trvalému mezinárodnímu řádu. Díky válce, tvrdí francouzští socialisté, se v centrálních mocnostech zavede republikanismus. Díky válce, prohlašuje rakouský sociální demokrat Kurt Renner, se podaří překonat imperialismus a monopolní kapitalismus, jejichž ztělesněním je Británie. První světová válka tak byla zcela jinou válkou než tou, proti které se socialisté kdysi spojili. Byla to válka za spravedlnost a svobodu, nikoliv za růst impéria.

3. Překladatelská analýza

Při své překladatelské analýze vycházím z publikace *Text Analysis in Translation* od Christiane Nordové, jejíž analytická metoda je podle mého názoru velmi přehledná. Rozbor textu tedy kategorizuji na vnětextové a vnitrotextové faktory; v rámci tohoto zásadního dělení pak některé faktory pro jejich vzájemnou souvislost sdružuji a podle potřeby dále doplňuji. V překladatelské analýze se zabývám obecnými vlastnostmi zvoleného textu, v sekci Typologie překladatelských problémů pak text dále charakterizuji a zabývám se konkrétními překladatelskými problémy, které ilustruji na vlastních překladatelských řešeních. Syntaxi a lexiku se pro nutnou názornost věnuji spíše v praktickém komentáři.

3.1 Vnětextové faktory

3.1.1 Vysílatel a příjemce

Autorem textu je oxfordský profesor skotského původu Hew Strachan (1949), známý britský vojenský historik, jenž se zabývá především dějinami britské armády a v poslední době pak zejména první světovou válkou. První díl trilogie *The First World War* mu přinesl celosvětové uznání a je považován za jednoho z předních odborníků na tuto problematiku.

Vzhledem k tomu, že kniha je obsáhlým dílem, poskytujícím podrobnou analýzu příčin a důsledků první světové války z mnoha různých hledisek, je předpokládaným příjemcem člověk, který se o tuto problematiku hluboce zajímá a chce se dozvědět více. Kniha je tedy určena spíše odborné veřejnosti a její čtení vyžaduje poměrně hluboké znalosti historického kontextu. Autor v textu odkazuje na mnohá historická fakta, o nichž předpokládá, že je čtenář bude znát, a dále je tedy nevysvětluje. O nutných presupozicích podrobněji pojednám v kapitole Reálie, termíny.

Příjemcem textu je čtenář z anglicky mluvící země, popřípadě čtenář s dobrou znalostí angličtiny. Na druhou stranu není text v anglicky mluvícím prostředí zásadním způsobem kulturně zakotven a mohl by tak v překladu být plně funkčně ekvivalentní i pro čtenáře českého.

3.1.2 Médium, kanál, pragmatika místa a času

Text je realizován písemně, médiem je kniha vydaná nakladatelstvím Oxford University Press, tedy největším univerzitním nakladatelstvím na světě se značnou mezinárodní autoritou. Profesor Strachan byl tímto nakladatelstvím pověřen k napsání komplexního díla, které má v sobě zahrnout všechny aspekty světového konfliktu – díla, které by se mělo stát jakousi britskou biblí dějin první světové války.

Místo vzniku textu není pro naši analýzu příliš důležité – jak již bylo řečeno, text není specificky kulturně zakotven. Z hlediska úhlu pohledu je relevantní pouze fakt, že autor pochází z Evropy. Kniha byla vydána v roce 2001, tedy poměrně nedávno, a je velmi málo pravděpodobné, že od té doby došlo k výraznějšímu vývoji poznatků v dané oblasti, nehledě na to, že autor v díle podává svůj subjektivní a tedy velmi těžko zpochybnitelný náhled na věc. Pokud by překladatel v textu přeci jen narazil na dnes již vyvrácené údaje, bylo by vhodné obrátit se přímo na autora a případné změny s ním konzultovat.

3.1.3 Funkce textu

Funkce textu je primárně informativní (věcně sdělná) – cílem autora je především předat čtenáři nové informace. Zároveň můžeme mluvit o funkci expresivní – Strachan vyjadřuje svůj postoj k problematice, prezentuje své názory. V neposlední řadě lze vzhledem ke čtivosti a vytříbenému stylu autora zmínit i funkci estetickou.

3.2 Vnitrotextové faktory

3.2.1 Téma, obsah

Tématem kapitoly *Socialismus a Internacionála* je, jak už jsem zmínila, především vývoj postoje socialismu k válečné otázce a jeho oscilace mezi pacifismem a nacionalismem. Autor zpřítomňuje stanoviska jednotlivých států, osobností, socialistických stran a jejich frakcí, odborů či Internacionály jako takové, a zároveň do textu vkládá vlastní úvahy a hypotézy. První část kapitoly je jakýmsi obecným, mezinárodním úvodem do problematiky socialistických postojů; postupně se pak autor zaměřuje na perspektivu německou, francouzskou a britskou a zakončuje opět obecným závěrem.

3.2.2 Kompozice textu

Text kapitoly je uveden tučně zvýrazněným nadpisem a dále přehledně členěn do sémanticky ucelených odstavců. Kapitola není narozdíl od jiných doplněna žádnými nonverbálními prvky – mapami, obrázky či grafy. Vždy v dolní části stránky se nachází poznámkový aparát, ve kterém autor dokládá svá tvrzení konkrétními literárními zdroji; poznámky jsou psány drobným písmem, z části kurzívou. Poznámkový aparát jsem se rozhodla pro omezený rozsah práce nepřekládat.

3.2.3 Lexikum

Kniha vyšla v roce 2001 ve Velké Británii a je tedy psána současnou britskou angličtinou. Použitá slovní zásoba je spisovná, převážně neutrální, bez expresivního zabarvení. V textu se vyskytují termíny, respektive reálie, jejichž podoba je závazná a které je nutno přeložit odpovídajícími ekvivalenty. Velmi časté jsou abstraktní výrazy, což souvisí jak s povahou angličtiny jako takové, tak se stylistickým zařazením textu k funkčnímu stylu odbornému, s tématem knihy a v neposlední řadě s idiolektem vysilatele. Idiolekt autora se v textu projevuje také obraznými vyjádřeními, jejichž stylistickou hodnotu je při překladu nutno zachovat. Poměrně frekventované jsou v textu cizojazyčné výrazy – nejčastěji francouzské, německé a latinské – a díky vysoké míře autorovy subjektivity se zde objevuje také velké množství prostředků modality. O lexiku podrobněji pojednám v kapitole Typologie překladatelských problémů.

3.2.4 Syntax

Syntax Strachanovy knihy můžeme označit za relativně komplikovanou. V textu se často vyskytují dlouhá, složitá souvětí, často s jednou i více vsuvkami. Převažuje parataxe, nejčastějším typem vedlejších vět jsou věty vztažné a časové. K oslabení modality autor také velmi často využívá vět podmínkových. V textu se vedle zmíněných složitých souvětí vyskytují také krátké věty jednoduché, které text ozvláštňují a činí jej dynamickým. Překlad v rovině syntaktické byl udáván zejména rozdílem mezi anglickým pevným slovosledem a českým aktuálním členěním větným. Ke specifikaci konkrétních překladatelských problémů se opět dostanu později.

3.2.5 Styl

Text je primárně psaný, připravený a můžeme jej zařadit k funkčnímu stylu odbornému. Dominuje slohový postup výkladový, popřípadě úvahový, a setkáme se i s postupem vyprávěcím. Autor primárně usiluje o předání informací čtenáři, ale jeho styl je zároveň barvitý a čtivý.

4. Typologie překladatelských problémů

4.1 Úvod, metoda překladu

Pro překlad kapitoly z knihy *The First World War* jsem zvolila instrumentální metodu – usiluji tedy o to, aby text v cílovém kontextu plnil stejnou funkci, jakou měl v kontextu výchozím. Za svého potencionálního příjemce jsem si zvolila českého čtenáře vzdělaného v oboru historie, nebo alespoň člověka, který se o ni aktivně zajímá. Kniha by podle mého názoru po převedení do českého prostředí mohla být plně funkčně ekvivalentní originálu a mohla by na místním knižním trhu zaplnit prázdné místo, neboť podobně komplexní publikace zde dosud, pokud se mi podařilo zjistit, nebyla vydána. Vzhledem k odborné povaze textu byla při překladu mým cílem maximální terminologická i věcná přesnost; zároveň jsem se však snažila zachovat specifickou hodnotu autorova stylu a zejména jeho subjektivní postoj ke zkoumané problematice. Těžiště své práce popisuji v kapitolách Stylistická a kulturní neekvivalence a Modalita.

V kapitole Typologie překladatelských problémů se snažím systematizovat použité překladatelské postupy a doložit je na konkrétních příkladech – vzhledem k omezenému rozsahu práce se zaměřuji pouze na nejdůležitější jevy. Odkazují-li u anglického příkladu na konkrétní stranu, řídím se podle stránkování originálu, který je připojen v příloze (tj. 110 – 124, 133). U českých příkladů pak odkazují na číslo strany této bakalářské práce.

4.2 Gramatika, syntax

V úvodu této kapitoly zmíním několik obecných problémů z oblasti gramaticko-syntaktické, se kterými jsem se během své práce setkala. V dalších podkapitolách se pak již budu podrobněji věnovat dílčím problematikám.

Jak již bylo řečeno, syntax výchozího textu je poměrně komplikovaná. Velmi často bylo nutné dlouhá souvětí rozdělit a přeformulovat: „*On Jaurès's suggestion the committee decided that the best approach would be for national parties not to approve war credits; it did not, however, regard the situation itself as sufficiently urgent for it to pre-empt the deliberations of the congress itself, which were to be brought forward to 9 August and held in*

Paris.“ (str. 113) – „*Na Jaurèsův podnět výbor usoudil, že bude nejlepší, když strany jednotlivých států neschválí válečné půjčky. Výbor však nepovažoval situaci za natolik naléhavou, aby bylo nutné podnikat patřičné kroky ještě před jednáním samotného kongresu. Ten měl být přeložen na 9. srpna a měl se konat v Paříži.*“ (str. 10)

Stylistickou funkci krátkých vět jsem se snažila zachovat: „*First to speak was the leader of the Austrian socialists, Viktor Adler. His mood was despondent.*“ (str. 112) – „*Prvním řečníkem byl předseda rakouských socialistů Viktor Adler. Byl ve skleslé náladě.*“ (str. 9) V některých případech jsem v otázce dlouhých a krátkých vět přistoupila ke kompromisním řešením, což dále okomentuji v závěrečné kapitole bakalářské práce. Při překladu vzhledem k přeskupování vět a jejich reformulaci přirozeně docházelo ke změnám interpunkčních znamének oproti originálu. Typologii posunů v oblasti interpunkce však považuji za natolik obtížně systematizovatelnou, že se jí pro limitovaný rozsah práce samostatně věnovat nebudu a omezím se pouze na konstatování, že k posunům docházelo.

Z gramatického hlediska jsem se v textu potýkala s překladatelskými problémy, které vyplývají ze systémových vlastností angličtiny samotné. Relativně frekventované jsou v textu například polovětné vazby. Vzhledem k jejich značné kondenzovanosti bylo často nutné uchýlit se k poměrně volnému překladu a interpretaci: „*Misled, the mood of the meeting recovered its optimism.*“ (str. 113) – „*Účastníci zasedání se nechali uchlácholit a opět zavládla optimistická nálada.*“ (str. 9)

Dalším problematickou oblastí překladu mezi angličtinou a češtinou je otázka slovosledu. Vzhledem k tomu, že angličtina vyjadřuje kontextovou zapojenost a nezapojenost zcela odlišnými prostředky než čeština, bylo nezbytné slovosled velmi často měnit: „*An emergency meeting was held in Basle at the end of 1912.*“ (str. 112) – „*Na konci roku 1912 se v Basileji konala mimořádná schůze.*“ (str. 9) „*In France only 9 per cent of workers were members of trades unions in 1914.*“ (str. 114) – „*V roce 1914 bylo ve Francii členy odborů pouhých devět procent dělníků.*“ (str. 11)

V neposlední řadě bylo nutné vyrovnat se s nominálním charakterem angličtiny a věty originálu adekvátně dekonenzovat: „*But by 1907 the SPD's neglect of overseas affairs was unsustainable. Bülow's espousal of Weltpolitik exploited international issues for domestic ends.*“ (str. 118) – „*Kolem roku 1907 však již nebylo možné, aby strana nadále zahraniční záležitosti zcela zanedbávala. Bülow byl zastáncem světové politiky (Weltpolitik), což mu umožňovalo využívat mezinárodní otázky pro domácí politické cíle.*“ (str. 15)

4.2.1 Modalita

Jak jsem již zmínila, představovala problematika modalit a subjektivity jednu z hlavních os mé překladatelské práce a rozhodla jsem se jí proto věnovat celou kapitolu.

Podle Libuše Duškové rozumíme modalitou způsob prezentace obsahu výpovědi mluvčím, který vyplývá z jeho stanoviska k vyjadřované skutečnosti. Pomocí modalit dispoziční (voluntativní, deontické) může mluvčí vyjádřit dispozici (postoj) původce děje k jeho realizovatelnosti, tedy zda ho považuje za nutný, možný nebo žádoucí; naproti tomu modalita jistotní (epistemická) umožňuje mluvčímu vyjádřit stupeň svého přesvědčení o reálné platnosti sdělení, tedy zda se mu obsah sdělení jeví jako jistý, pravděpodobný či nemožný (Dušková 2006: 185).

V anglickém originále se subjektivita projevuje na dvou rovinách – autor nás jednak nechává nahlédnout na válečnou problematiku z hledisek jednotlivých států, stran apod. a jednak do textu sám promítá své názory a formuluje hypotézy.

Co se týče postojů jednotlivých zúčastněných stran, vyskytuje se zde jak modalita dispoziční, tak v menší míře i modalita jistotní. Dispoziční modalita: „*The French socialists Jean Jaurès and Edouard Vaillant proposed that war should be hindered by measures ranging from parliamentary intervention through mass strikes to revolution.*“ (str. 111) – „*Francouzští socialisté Jean Jaurès a Edouard Vaillant navrhovali, aby opatření proti válce sahala od zásahů parlamentu přes masové stávky až po revoluci.*“ (str. 8) Jistotní modalita: „*It will be like Agadir,*“ Jaurès remarked, to Vandervelde, the Belgian socialist, on 30 July. *There will be ups and downs. But it is impossible that things won't turn out all right.*“ (str. 113) – „*Bude to jako Agadir,*“ poznamenal Jaurès 30. července směrem k belgickému socialistovi Vanderveldemu. *Jednou nahoře, jednou dole. Ale nemůže to dopadnout jinak než dobře.*“ (str. 10)

Subjektivní postoje autora se v textu na druhou stranu projevují téměř výhradně modalitou epistemickou: „*At the time Jaurès and his fellow internationalists might have been encouraged by such indications.*“ (str. 120) – *V té době se mohli Jaurès a jeho druhové v internacionalismu cítit takovými náznaky povzbuzení.* (str. 17)

V textu najdeme nejružnější prostředky vyjadřování modalit, ať už gramatické nebo lexikální. Dispoziční modalita je vyjadřována nejčastěji modálními slovesy *should* a *could* (viz příklad výše). Mezi gramatické prostředky jistotní modalit, které se v originále vyskytují, můžeme zařadit *future* vyjadřující děj pravděpodobný (opět viz příklad výše), popřípadě *would* s nižším stupněm pravděpodobnosti. Autorem hojně využívaný modální prostředek je kondicionál – k formulaci jeho hypotéz slouží často relativně komplikované

podmínkové věty: „*Even if the socialists within Russia were more united than Lenin's rhetoric suggested, and even if they were collectively more loyal to the spirit of the International than socialists elsewhere, the fact remains that they lacked the power to influence their country's policies.*“ (str. 116) – „*I kdyby byli ruští socialisté jednotnější, než podle Leninovy rétoriky byli, a i kdyby byli všeobecně loajálnější duchu Internacionály než socialisté v jiných státech, faktem zůstává, že nebylo v jejich moci ovlivňovat politiku své země.*“ (str. 14) Jedenkrát se v textu jako prostředek modality vyskytuje také konjunktiv: „*But now that it had begun, the threat to the people of Russia – as opposed to their rulers – required that they be defended.*“ (str. 116) – „*Ale když už válka začala, ruský lid je na rozdíl od vládnoucí třídy ohrožen a musí být bráněn.*“ (str. 13)

Nejčastějším lexikálním prostředkem jistotní modality jsou v textu modální slovesa (viz příklad výše). Dále se zde vyskytují epistemická adverbia: „*Arguably Lenin remained the truest to the fundamental principles of the International, even if in practice he rejected its authority.*“ (str. 116) – „*Nejvěrnější základním principům Internacionály zůstal pravděpodobně Lenin, i když v praxi autoritu Internacionály neuznával.*“ (str. 13)

V neposlední řadě se v originále vyskytují také takzvané epistemické predikátory (Grepl a kol. 2000: 624); *A Communicative Grammar of English* je označuje jako „attitudes to truth“ (Leech – Svartvik 1975: 132). Příklady z textu: „*The reward for collaboration, they believed, would be constitutional and social reform.*“ (str. 123) – „*Věřili, že odměnou za spolupráci jim bude ústavní a sociální reforma.*“ (str. 20) „...*it is possible that he went further, and began to organize a group on the right wing of the party ready to vote in favour of war credits.*“ (str. 122) – „*Není vyloučeno, že zašel ještě dál a začal na pravém křídle strany organizovat skupinu, která by byla ochotná hlasovat pro válečné půjčky.*“ (str. 19)

Jsem si vědoma toho, že modalita hraje v textu klíčovou roli a proto jsem se snažila její projevy do češtiny adekvátně převádět. Jak je patrné z výše uvedených příkladů, využívala jsem při překladu kondicionálu, epistemických adverbí (partikulí), epistemických predikátorů i modálních sloves.

4.2.3 Koheze

Vzhledem ke strukturálním odlišnostem mezi vnitrotextovým odkazováním českým a anglickým docházelo při překladu zejména složitých souvětí velmi často k posunům: kohezi bylo mnohdy nutné posílit. Tam, kde si angličtina originálu vystačila s pouhým „it“, objevil se v překladu často i rozvinutý větný člen: „*This confusion between ideals and reality was confirmed in 1903: formally speaking, the party rejected the notion that working-class conditions were improving under capitalism...The rejection of this argument threw up two problems: first, it denied the truth, which was that the material position of workers in Germany was improving;...*“ (str. 117) – „*Na základě odmítnutí tohoto argumentu vyzvaly dva problémy: zaprvé se oficiální tvrzení socialistů neslučovalo s pravdou,...*“ (str. 15)

K formulačním změnám docházelo prakticky ve všech případech, kdy se v originále vyskytlo spojení „the former – the latter“: „*Whereas the ‘defeatists’ saw the war as the opportunity for revolution, the ‘defencists’ saw it as the precursor to revolution: the former stood for action as soon as possible, the latter for preparation for action later.*“ (str. 116) – „*Zatímco ‚poraženci‘ vnímali válku jako příležitost k revoluci, stoupenci obranářství ji viděli jako předzvěst revoluce; zastánci poraženectví byli pro okamžitou akci, ‚obranáři‘ by se byli na akci připravovali později.*“ (str. 13)

Stejný postup následoval i u „one – the other“: „*Of the party’s parliamentary leaders, Hermann Molkenbuhr and Philipp Schiedemann were also on holiday, one at Cuxhaven and the other in the Dolomites.*“ (str. 120) – „*Dva z čelních představitelů strany v parlamentu byli také na dovolené: Hermann Molkenbuhr byl v Cuxhavenu a Philipp Schiedemann v Dolomitech.*“ (str. 17)

Pozn.: V souladu s Příruční mluvnicí češtiny označují pod pojmem koheze jak soudržnost syntaktickou, tak myšlenkovou, a nevydělují tedy samostatně pojem koherence.

4.2.4 Syntaktické figury

Syntaktické figury se objevují především v obecném závěru kapitoly, kde mají za úkol podtrhnout pointu textu a zároveň dodávají závěru poněkud patetické vyznění. Jedná se především o paralelní struktury s účinkem gradace. Takovou paralelní asyndetickou strukturou, kde význam graduje, je například věta: „*But, on the plane of Internationalism, this was also the last war, the war to end wars, the vehicle for establishing a lasting international order.*“ (str. 133) – „*V rovině internacionalismu to však také měla být válka poslední, válka, která měla ukončit všechny války, prostředek k trvalému mezinárodnímu řádu.*“ (str. 21)

V této větě se navíc objevuje aluze na předválečný projev prezidenta Woodrowa Wilsona, která její účinek na čtenáře ještě podtrhuje.

Významný paralelismus se objevuje ve větě následující: „Through the war, French socialists argued, republicanism would be introduced to the Central Powers; through the war, Kurt Renner of the Austrian social democrats contended, imperialism and monopoly capitalism, which were embodied in Britain, would be overcome.“ (str. 133) – „Díky válce, tvrdí francouzští socialisté, se v centrálních mocnostech zavede republikanismus. Díky válce, prohlašuje rakouský sociální demokrat Kurt Renner, se podaří překonat imperialismus a monopolní kapitalismus, jejichž ztělesněním je Británie.“ (str. 21)

Paralelismus a v závěru antitezi nacházíme i ve větě poslední: „The First World War was therefore not the sort of war against which socialism had aligned itself: it was a war for justice and liberty, not of imperial aggrandizement.“ (str. 133) – „První světová válka tak byla zcela jinou válkou než tou, proti které se socialisté kdysi spojili. Byla to válka za spravedlnost a svobodu, nikoliv za růst impéria.“ (str. 21)

Stylistickou hodnotu těchto syntaktických figur se v překladu snažím zachovávat.

4.3 Lexikum, metafory, idiomatika

Jak jsem již zmínila, lexikum autora je převážně neutrální. Zároveň však Strachan usiluje o to, aby jeho text byl čtivý a poutavý, a proto se zde objevují některá specifická obrazná vyjádření – zejména lexikalizované metafory.

„Convening in Basle cathedral, the Second International clothed its pacifism with a moral and religious fervour...“ (str. 112) – „Na svém zasedání v basilejské katedrále přioděla Druhá internacionála svůj pacifismus morálním, ba náboženským západem...“ (str. 9)

„Foreign policy was the prerogative of the Kaiser: to trespass into such territory might invite a setback comparable with the earlier anti-socialist laws...“ (str. 119) – „Zahraniční politika byla výsadou císaře – vykročit na toto území by mohlo znamenat nežádoucí zvrát srovnatelný s dřívějšími protisocialistickými zákony...“ (str. 16)

„But it also saw on the horizon economic change...“ (str. 124) – „Na obzoru se však rýsovala i změna v oblasti ekonomiky...“ (str. 20)

„But Haase himself was labouring under an illusion.“ (str. 112) – „Haase sám však žil v zajetí iluzí.“ (str. 10)

Vzhledem k tomu, že se nejedná o příliš aktualizovaná obrazná vyjádření, která by měla mít výrazný estetický účinek, ale spíše o poměrně obvyklé prostředky obohacení stylu, které mají v češtině své protějšky, nepředstavoval většinou jejich překlad výraznější problém. Na některých místech však přeci jen došlo k nivelizaci, což dále okomentuji v kapitole Typologie posunů.

4.4 Stylistická a kulturní neekvivalence

Práce se stylistickými a kulturními rozdíly mezi angličtinou a češtinou představovala důležitou složku mé překladatelské práce, a proto se jí v komentáři budu věnovat podrobněji.

4.4.1 Reálie, termíny

V obecné překladatelské analýze jsem uvedla, že vysílatel u příjemce předpokládá poměrně značné presupoze. Problematika presupoze je nejvíce aktuální právě v oblasti reálií – autor jich v textu předkládá celou řadu a očekává, že čtenář referenci pochopí.

Příkladem může být věta: „*It will be like Agadir*“ (str. 113) – „*Bude to jako Agadir*“ (str. 10). Pro pochopení věty čtenář musí vědět, že druhé marocké krizi z roku 1911 se také říká krize agadirská. Stejně tak je nutné vědět, že „*Hottentot election*“ (str. 119) – „*hotentotské volby*“ (str. 16) je označení pro volby do Říšského sněmu v roce 1907. Takových příkladů by bylo možné uvést spoustu.

Co se týče termínů, bylo v první řadě nutné ověřit jejich závaznou podobu v češtině, popřípadě jejich pravopis. Závaznou podobu mají například názvy institucí: „*International Secretariat of Trade Unions*“ (str. 114) – „*Mezinárodní odborový sekretariát*“ (str. 11) „*International Socialist Bureau*“ (str. 112) – „*Mezinárodní socialistické byro*“ (str. 9). Pravopis, respektive psaní malých a velkých písmen, bylo nutné ověřit například u spojení „*Stuttgart resolution*“ (str. 111) – „*Stuttgartská rezoluce*“ (str. 9) Závazně užívané termíny bylo nezbytné ověřit v paralelní literatuře.

Pro některé anglické termíny bylo problematické nalézt konzistentní český ekvivalent – mám na mysli zejména dvojici termínů „*defeatism* – *defencism*“. V češtině se poměrně běžně používá termín defétismus (méně často poraženectví), ale pro slovo „*defencism*“ existuje pouze výraz obranářství. V zájmu konzistence proto překládám i „*defeatism*“ jako poraženectví.

Dále se k problematice termínů vyjádřím v následujícím oddíle.

4.4.2 Cizí jazyky

V textu originálu se vyskytuje relativně velké množství slov z cizích jazyků, což je dáno jak tematikou textu a jeho příslušností k odbornému stylu, tak idiolektem autora, a pravděpodobně i analytickou povahou angličtiny v kontrastu k flektivní češtině. Výskyt cizojazyčných výrazů v textu vedl při překladu k nutnému rozhodování. Použitá překladatelská řešení můžeme systematizovat do několika skupin – při této klasifikaci volně vycházím z rozdělení překladatelských postupů podle Jiřího Levého.

Nejjednodušší případ nastává, pokud stejné cizí slovo naprosto zdomácnělo v českém úzu. Příkladem je třeba slovo „Duma“, které se pro ruský parlament v češtině užívá zcela běžně. Zachování formy bylo nutné také v případě, kdy v češtině naopak žádný ekvivalent pro cizí termín neexistuje. To je případ francouzského „union sacrée“ – výraz „(S)svatá unie“ se sice v češtině používá, ale ve smyslu svaté unie Kristovy, případně francouzské Katolické ligy. Termínu „Burgfrieden“ sice odpovídá výraz „hradní mír“, ale používá se spíše ve středověkém kontextu a proto výraz ponechávám v původní podobě.

Dalším postupem, který jsem při práci použila, bylo nahrazení cizího výrazu domácím ekvivalentem. K tomuto řešení jsem přistoupila u slov „Entente – Dohoda“, „Kaiser – císař“, „Reich – říše“, „Reichstag – Říšský sněm“. Cizí podoby těchto slov jsou v češtině dobře známé, ale v českém diskurzu se objevují spíše jejich přeložené varianty. V jedné části překladu jsem slovo „Reichstag“ přeci jen využila: „*The Reichstag socialist delegation had perforce to take part in the Reichstag's (admittedly limited) role in Germany's government.*“ (str. 118) – „*Socialistická delegace v Říšském sněmu se musela chtít nechtít podílet na – nesporně omezené – úloze Reichstagu v německé vládě.*“ (str. 15) V tomto místě bylo podle mého názoru nutné zamezit nadměrnému opakování stejného výrazu, které je v češtině narozdíl od angličtiny považováno za stylistickou vadu. Slovo „Kaiser“ jsem sice do češtiny překládala jako císař, ale odvozený výraz „Kaiserismus“ jsem zachovala v cizojazyčné podobě, ve které je znám i v češtině: „*The party's declaratory status, isolating itself from the activities of the state and awaiting its opportunity to succeed when Kaiserism collapsed, was impossible to sustain after its success in the 1912 elections.*“ (str. 118) – „*Deklarativní postoj strany, podle něhož se SPD izolovala od aktivit státu a čekala na svou příležitost uspět po pádu kaiserismu, bylo nemožné udržet po úspěchu strany ve volbách v roce 1912.*“ (str. 15)

U některých termínů jsem přistoupila ke sdělení výrazu a zároveň k zachování jeho formy v závorce: „světová politika (Weltpolitik)“, „Generální konfederace práce (Confédération Générale du Travail)“. Obsah sděluji částečně z důvodů flektivních; formu pak zachovávám proto, že někteří potenciální příjemci můžou tento výraz znát spíše v jeho cizojazyčné podobě.

Specifický případ nastal při překladu následující věty „...*those in exile tending to be more dirigiste and less pragmatic than those still in Russia.*“ (str. 115) – „...*exiloví členové bývali většími stoupenci státních zásahů do ekonomiky a byli zpravidla méně pragmatičtí než ti, kteří zůstali v Rusku.*“ (str. 13) Výraz „dirigiste“ nemá v češtině jednoslovný ekvivalent a bylo ho proto nutné při překladu vysvětlit pomocí opisu. Stejný postup byl podle mého názoru nutný v případě termínu „détente“, který v originální podobě v češtině vzbuzuje odlišné konotace, související spíše s politikou za studené války. „*The Balkan war suggested both that détente and limitation were possible, and that capitalism itself recognized the dangers inherent in anything else.*“ (str. 119) – „*Balkánské války svědčily jednak o tom, že je možná diplomatická cesta a limitace, a zároveň o tom, že si kapitalismus sám uvědomuje nebezpečí spojené s jakýmkoliv jiným řešením.*“ (str. 16)

Zvláštní postavení mají v textu cizí výrazy latinské: „per se“, „quid pro quo“, „in extremis“. Tato slova neoznačují žádné historické reálie – jsou pouze součástí autorova stylu a souvisejí s příslušností anglického textu ke stylu odbornému. V českém odborném diskurzu se pravděpodobně latinská slova tak často jako v angličtině nevyskytují; přesto jsem se je rozhodla v českém překladu zachovat. Činím tak s ohledem na potenciálního českého příjemce, jímž je vzdělaný člověk, a zároveň se domnívám, že i kdyby čtenář tyto latinské výrazy neznal, jejich význam si z kontextu snadno domyslí.

4.4.3 Vlastní jména

Anglické přepisy cizích vlastních jmen se od českých často poměrně výrazně liší a je tedy nutné jejich český ekvivalent vždy důkladně ověřovat. Některá jména zůstala po převodu do češtiny bez změny, jako například Hugo Haase, Léon Jouhaux nebo Carl Legien. Ke změnám docházelo při převodu jmen ruských: Y. O. Martov – J. O. Martov, Georgii Plekhanov – Georgij Plechanov; i jmen německých: Němec Karl Kautsky se do češtiny nejčastěji převádí jako Karel Kautský, Rosa Luxemburg se přechyluje na Rosu Luxemburgovou.

4.4.4 Prézens historický

Poměrně velkým zásahem do textu byla na některých místech změna gramatického času z anglického préterita na český prézens. Přítomný čas s platností času minulého, tedy prézens historický, se v češtině užívá k aktualizaci dějů minulých, k ozvláštňení stylu a zvýšení živosti vyprávění. V angličtině a tedy i v originálním textu podobný prostředek chybí; v paralelní literatuře – v českých knihách pojednávajících o historii – se však tato kategorie vyskytuje velmi často a je tedy podle mého názoru vhodné ji při překladu použít, i s ohledem na to, že autorův styl je v originále velmi živý.

„In the ‘seven theses’, written at the end of August 1914, he described the war as a consequence of a crisis in capitalism, and concluded that ‘the correct slogan is the conversion of the present imperialist war into a civil war.’“ (str. 116) – „Ve svých „sedmi tezích“, které napsal koncem srpna 1914, označuje válku za následek krize kapitalismu a na závěr uvádí, že „správným heslem je přeměna současné imperialistické války na válku občanskou.“ (str. 13)

Další příklad: *„Haase’s authority was thus unchallenged. He was unequivocal: on 25 July he issued a proclamation on behalf of the party, condemning Austria-Hungary’s actions, opposing German support for its ally, and declaring the working class’s resistance to war.“ (str. 120) – „Haaseho autorita byla tedy neomezená: 25. července vydává jménem strany jednoznačné prohlášení, ve kterém odsuzuje jednání Rakouska-Uherska, staví se proti tomu, aby Německo svého spojence podporovalo, a vyjadřuje odpor pracující třídy k válce.“ (str. 17)*

5. Typologie posunů

Jako při každém překladu, i při mé práci docházelo k posunům, z nichž některé byly nevyhnutelné a některé by se daly označit za kompromisní. V následujícím oddíle se pokusím tyto posuny systematizovat, přičemž terminologicky opět volně vycházím z Levého Umění překladu.

5.1 Explikace, intelektualizace

Ve svém překladu jsem se snažila neusnadňovat potenciálnímu čtenáři práci, nezlogičťovat sporná místa a nevysvětlovat tam, kde bylo třeba presupozic. Přesto však místy docházelo k posunům směrem ke srozumitelnějšímu, logičtějšímu. Nejvíce funkčně odůvodněné byly tyto posuny na začátku a konci textu. Na začátku bylo nutno navázat na předchozí kapitolu tak, aby byla zachována koheze (šlo mi čistě o návaznost syntaktickou a nesnažila jsem se čtenáře uvést do širších souvislostí). Došlo proto k několika nutným zásahům do textu: jednak jsem s mírnou úpravou přeložila poslední větu kapitoly předchozí, jednak jsem poněkud zasáhla do textu originálu na začátku kapitoly překládané: „*Part of the apocalyptic vision of war entertained by Bethmann Hollweg, by the Tsar, and by Grey rested on the assumption that war would not be accepted by the working class....The strength of socialism provided good grounds for their fears.*“ (str. 110, 111) – „*Bethmann Hollweg, car a Edward Grey se ve své apokalyptické představě války zčásti opírali o předpoklad, že dělnická třída válku nepřijme. Síla socialistického hnutí byla vskutku pádným důvodem k obavám.*“ (str. 8)

Druhý systémový zásah bylo nutné provést v závěru kapitoly po tom, co jsem část textu vynechala. Pro pochopení bylo nutné opatřit vnitřními vysvětlivkami následující větu: „*The union sacrée and the Burgfrieden could be interpreted as expressions of socialist fraternity; the war – it was widely believed – would be an agent for domestic social reform.*“ (str. 133) – „*Politické příměří v podobě francouzské union sacrée a německého Burgfriedenu můžeme považovat za výraz socialistického bratrství; válka, jak se obecně předpokládalo, měla být hybnou silou vnitrostátní sociální reformy.*“ (str. 21)

Uvedu ještě několik příkladů, kde k posunu nedocházelo v souvislosti s vynecháním či doplněním části textu. „*When, at the Belgian national congress of trades union in Brussels on*

27 July 1914, Léon Jouhaux, the general secretary of the CGT, asked Legien for a meeting, he was reluctantly accorded a five-minute conversation over a cup of coffee on the afternoon of the final session.“ (str. 114) – „Když na kongresu belgických odborů v Bruselu 27. července 1914 požádal generální tajemník CGT Léon Jouhaux Carla Legiena o schůzku, poskytl mu Legien neochotně pětiminutový rozhovor nad šálkem kávy během odpoledne, kdy se konalo závěrečné zasedání.“ (str. 11) V tomto případě došlo zároveň k posunu v kohezi a ke zpřesnění významu – stalo se tak v souvislosti s převodem anglické pasivní věty na českou větu aktivní, kde bylo potřeba zabránit nadměrnému opakování.

„Although Bebel’s resolution was adopted, it was given a revolutionary rider by three more radical figures, Rosa Luxemburg, V. I. Lenin and Y. O. Martov...“ (str. 111) – „Bebelova rezoluce byla sice přijata, ale na popud tří radikálnějších postav socialistického hnutí – Rosy Luxemburgové, V. I. Lenina a J. O. Martova – k ní byl připojen revoluční dodatek...“ (str. 9) V tomto případě šlo o můj subjektivní pocit, že rematická část věty je málo rozvinutá a vyžaduje doplnění.

5.2 Neutralizace versus zesílení expresivity

Podle Levého je jedním z charakteristických znaků překladatelova jazyka nahrazování citově zabarvených výrazových prostředků prostředky neutrálními (Levý 1963: 94). Takovéto zásahy je pak vhodné na jiném místě překladu kompenzovat.

Také v mém překladu došlo k několika případům oslabení expresivity: „It was left to the initiative of the socialist parties of each of these countries, and particularly of France, to fill the gap left by the inability of the International to agree on the means with which it would oppose war.“ (str. 115) – „Vzhledem k tomu, že se Internacionála nebyla schopna dohodnout na způsobu, jak čelit válce, byla tato iniciativa ponechána socialistickým stranám těchto dvou zemí, zejména Francie.“ (str. 12) V tomto případě se v překladu vytratila obraznost spojení „to fill the gap“.

„The party was anti-militarist but not anti-military...“ (str. 118) – „Strana byla sice antimilitaristická, ale nebyla proti armádě jako takové...“ (str. 15) Zde dochází k porušení sevřenosti vyjádření, ke ztrátě aktualizace a tedy i k nevyhnutelnému oslabení účinku paralelismu. V češtině by se však podobná paralela dala jen těžko vytvořit.

V rámci mého překladu se vyskytly i opačné tendence, které by se daly považovat za kompenzaci zmíněných neutralizací: „*Haase was convinced that Austria-Hungary was at fault and that Germany was working to restrain its ally.*“ (str. 121) – „*Haase byl přesvědčen, že na vině je Rakousko-Uhersko a že Německo usiluje o to, aby svého spojence drželo na uzdě.*“ (str. 18)

„*If Germany won, the Russian people would be handed over to the exploitation of a foreign ruling class...*“ (str. 116) – „*Pokud by Německo vyhrálo, byl by ruský lid vydán napospas cizí vládnoucí třídě, která by ho vykořisťovala.*“ (str. 13)

V obou výše zmíněných příkladech dochází oproti originálu k posunu směrem k expresivitě.

5.3 Intenzifikace versus oslabení důrazu

Jak jsem již zmínila v kapitole o syntaxi, snažila jsem se pokud možno zachovat stylistickou funkci krátkých, respektive dlouhých vět. V některých případech však při syntaktickém přestylizování docházelo k posunům.

„*Some rigid theorists contended that, far from moderating militarism and imperialism, and their accompanying threat of war, true revolutionaries should be fostering them.*“ (str. 113) – „*Někteří nesmlouvaní teoretikové tvrdili, že opravdoví revolucionáři by neměli usilovat o oslabení militarismu a imperialismu, jejichž potenciálním následkem může být válka. Naopak – měli by je podporovat.*“ (str. 10) V tomto případě došlo rozdělením vět ke zdůraznění jejich obsahu, stejně jako ve větě následující: „*In particular, the pacifist impetus in 1913 itself came not from the International but from joint Franco-German collaboration.*“ (str. 115) – „*Ani samotný pacifistický impuls v roce 1913 nevyšel od Internacionály – zrodil se z francouzsko-německé spolupráce.*“ (str. 12)

V následujících dvou příkladech naopak dochází k eliminaci krátkých, příznakových vět, a důraz je tak spíše oslaben: „*Haase's authority was thus unchallenged. He was unequivocal: on 25 July he issued a proclamation on behalf of the party...*“ (str. 120) – „*Haaseho autorita byla tedy neomezená: 25. července vydává jménem strany jednoznačné prohlášení...*“ (str. 17)

„*On 4 August the socialist party, reflecting its inner discipline and led by Haase, voted as a bloc in favour of war credits. Its vote was unconditional.*“ (str. 123) – „*4. srpna*

socialistická strana projevila svoji vnitřní disciplínu a pod vedení Haaseho jako celek bezvýhradně hlasovala ve prospěch válečných půjček.“ (str. 20)

K intenzifikaci místy docházelo nejen v rámci syntaktických změn, ale i v oblasti lexika: „*Its ability to moderate the behaviour of its government promised not merely domestic repercussions but also direct benefits to Internationalism.*“ (str. 117) – „*Dokázala zdatně usměrňovat chování německé vlády, což mělo dopad nejen na domácí situaci, ale znamenalo to také přímý přínos pro internacionalismus.*“ (str. 14) Zde se opět jedná o subjektivní pocit, že při přeformulování bylo nutné pozitivní aspekt německé schopnosti zdůraznit.

6. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přeložit anglický text kapitoly Socialism and the International a překlad pak v odborném komentáři odpovídajícím způsobem reflektovat. Při překladu jsem usilovala zejména o zachování funkční ekvivalence textu, o co největší terminologickou a věcnou přesnost a stylistickou barvitost. V komentáři jsem se snažila analyzovat výchozí text a systematizovat překladatelská řešení a posuny, ke kterým došlo.

Při překladatelské práci docházelo k mnoha nevyhnutelným kompromisům, zejména vzhledem k abstraktnímu charakteru textu a nutnosti interpretace. Zevrubný překladatelský komentář mi umožnil zamyslet se nad celkovou metodou i jednotlivými postupy a nahlédnout na překladatelský proces pod mnoha různými úhly. Tato práce tak pro mne byla velkým přínosem a poskytla mi cenné zkušenosti pro budoucí překladatelskou praxi.

7. Bibliografie

Primární literatura

Strachan, Hew. The First World War: Volume 1: To Arms. Oxford: Oxford University Press, 2001.

Sekundární literatura

Nord, Christiane. Text Analysis in Translation. Amsterdam: Rodopi, 1991.

Dušková, Libuše a kolektiv. Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny. Praha: Academia, 2006.

Levý, Jiří. Umění překladu. Praha: Československý spisovatel, 1963.

Leech, Geoffrey – Svartvik, Jan. A Communicative Grammar of English. London: Longman, 1975.

Suchopár, Vladimír – Kašík, Vladimír. Dějiny mezinárodního dělnického hnutí. Praha: Svoboda, 1966.

Ritter, Gerhard A. Arbeiter, Arbeiterbewegung und soziale Ideen in Deutschland: Beiträge zur Geschichte des 19. und 20. Jahrhunderts. München: C. H. Beck, 1996.

Šolle, Zdeněk. Dělnické hnutí a 2. internacionála. Praha: Rovnost, 1951.

Jazykové příručky a slovníky

Grepl, Miroslav a kol. Příruční mluvnice češtiny. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000.

Hodek, Karel – Hais, Břetislav. Velký anglicko-český slovník. Praha: Leda, 2003.

Longman Dictionary of Contemporary English. Harlow: Pearson Education Limited, 2005.

LINGEA LEXICON 2000, verze 3.05.

The Free Dictionary. <http://www.thefreedictionary.com>.

Merriam – Webster OnLine Dictionary. <http://www.merriam-webster.com>.

Příloha 1 – Text originálu

The ability of all the belligerents to interpret the war defensively covered over the contradictions which were implicit in the nurse's vocation and of which Latzko complained. Women as a whole may have been much more dubious about the war than men, and certainly more so than allowed for by Latzko. But the soldier sallied forth to protect his wife and children. Thus a primitive and basic response could be rolled into the patriotism demanded of the modern state. Those women who could rationalized their readiness to let their husbands go as a sacrifice for 'God and fatherland'; those who could not saw it as an act of self-protection and of maternal responsibility. 'It is a thousand times better', wrote a contributor to a German magazine on pastoral theology, 'to [fight for home and hearth] on the frontier and in enemy territory, than to have the enemy enter the homeland and take everything.'³¹

Most contemporary explanations for war enthusiasm tended to rest on the rationalization of emotions rather than on logic itself. What they reflected above all was surprise—on two counts. The first was surprise that the war had broken out at all. Freud expressed this with his customary clarity in the spring of 1915:

We were prepared to find that wars between the primitive and civilized peoples, between the races who are divided by the colour of their skin—wars, even, against and among the nationalities of Europe whose civilization is little developed or has been lost—would occupy mankind for some time to come. But we permitted ourselves other hopes. We had expected the great world-dominating nations of white race upon whom the leadership of the human species has fallen, who were known to have world-wide interests as their concern, to whose creative powers were due not only our technical advances towards the control of nature but the artistic and scientific standards of civilization—we had expected these peoples to succeed in discovering another way of settling misunderstandings and conflicts of interest.³²

The second source of surprise was that the populations of Europe embraced the war as they did. The picture of widespread enthusiasm does stand in need of modification and of amplification. But its fundamental message remains unequivocal. The belligerent peoples of Europe accepted the onset of war; they did not reject it. And yet the anticipation that there could be opposition, that mobilization could be sabotaged, that the workers in key war industries would strike, that reservists would not report for duty, was widely held. Part of the apocalyptic vision of war entertained by Bethmann Hollweg, by the Tsar, and by Grey rested on the assumption that war would not be accepted by the working class.

³¹ Geinitz, *Kriegsfurcht und Kampfbereitschaft*, 157.

³² Freud, 'Thoughts for the times', 276.

SOCIALISM AND THE INTERNATIONAL

The strength of socialism provided good grounds for their fears. After 1912 the German socialists, the SPD, constituted the largest single party in the Reichstag; the 1914 French elections gave the socialists almost thirty more seats than they had held in 1910, and their gains represented an increase of half a million votes since 1906. The rate of growth outstripped the pace of the economic and social change which underpinned it. In 1910, the socialist parties of the world claimed 2.4 million party members; by 1914 this figure had swollen to 4.2 million.³³

A major plank of socialism for many, but not all, of its adherents was pacifism. In 1889, to mark the centenary of the French Revolution, the Second International was formed to link the socialist parties of the world. But the first Moroccan crisis revealed how little had been done by 1905 to co-ordinate the responses of its members in the face of war. The German trade unions, asked by the French syndicalist organization the Confédération Générale du Travail (CGT) to co-operate in anti-war demonstrations, responded that such an initiative should come not from them but from the SPD, as it was the German workers' political organization. The SPD was of the view that the French socialist party should take the lead, and the latter consequently accused the former of interfering in France's domestic arrangements.³⁴ Prompted by this fiasco, the International debated its response to war at its 1907 conference in Stuttgart. The French socialists Jean Jaurès and Edouard Vaillant proposed that war should be hindered by measures ranging from parliamentary intervention through mass strikes to revolution. But others feared that strikes and revolutions, particularly at times of national danger, were calculated to invite governmental repression and so threaten rather than advance the cause of socialism. August Bebel, the leader of the German socialists, proposed a formula that was less precise and consequently less provocative: workers and their parliamentary representatives should hinder the outbreak of war by the most effective means available; if war broke out nonetheless, they should work for its rapid conclusion. Although Bebel's resolution was adopted, it was given a revolutionary rider by three more-radical figures, Rosa Luxemburg, V. I. Lenin, and Y. O. Martov: in the event of war socialists were to use the opportunity to hasten the demise of class rule.³⁵

Thus, the Stuttgart resolution was a compromise, long on strategy and short on tactics. In 1910, at Copenhagen, Vaillant, this time in conjunction with a

³³ Haupt, *Socialism and the Great War*, 132. For what follows, see Haupt; Joll, *Second International*; Kirby, *War, peace and revolution*, 1-40.

³⁴ Milner, *Dilemmas of Internationalism*, 134-8.

³⁵ Miller, *Burgfrieden und Klassenkampf*, 34-5.

Briton, Keir Hardie, tried to give it precision. They proposed a general strike as the means to avert war. The German socialists opposed, and rather than split over the issue the congress agreed that further consideration should be postponed until its next meeting, due to be held in Vienna in 1913. In the event, however, the outbreak of the first Balkan war disrupted the timings. An emergency meeting was held in Basle at the end of 1912. Rather than debate the Vaillant–Hardie proposal, the Basle meeting opted for a more general appeal to all pacifist elements, including the middle class. Convening in Basle cathedral, the Second International clothed its pacifism with a moral and even religious fervour which still lacked precision but now seemed to be effective. Anti-war demonstrations coincided with the conference, and the pressure for restraint put on governments was apparently reflected in their pursuit of peaceful solutions in 1913. The congress due to be held that year was postponed until September 1914, when a definitive decision on whether or not socialists would counter war with a general strike would be taken.

Governmental fears of socialist strength, and specifically of the International's pursuit of pacifism, were reflected in the optimism which overtook socialists themselves in 1913. The fact that the principal European crises of the previous decade had been settled without a major war confirmed their belief in the effectiveness of their own influence and in the argument, espoused especially by the German socialists, that premature alarm in the event of a crisis would only bring discredit on the International. Even Jean Jaurès, the great French socialist, whose primary goal became the pursuit of peace and who urged the International into a more active and interventionist policy, succumbed to the general euphoria. In July 1914, therefore, socialists everywhere were slow to respond. Their ignorance of secret diplomatic exchanges ensured that they could do no more than follow events, until—like everybody else—they were overtaken by the speed of developments in the last few days.

On 29 July 1914 the committee of the International Socialist Bureau, the permanent secretariat of the International, convened in Brussels to discuss the timing and location of the congress scheduled to be held in Vienna that autumn. First to speak was the leader of the Austrian socialists, Viktor Adler. His mood was despondent. He saw war between Austria-Hungary and Serbia as unavoidable, and regarded his most important task as the preservation of his party and its institutions: he told his international colleagues that 'the ideas of a strike and so on are only fantasies'.³⁶ Adler's defeatism was roundly criticized by Hugo Haase, Bebel's successor as leader of the SPD in the Reichstag. Haase called for action to uphold the peace, and was supported by the two other Germans present, Karl Kautsky (the party's principal Marxist theoretician) and Rosa Luxemburg (who represented Poland). But Haase himself was

³⁶ Miller, *Burgfrieden und Klassenkampf*, 44.

labouring under an illusion. He thought that one of the principal upholders of European peace was the German government. Mised, the mood of the meeting recovered its optimism. On Jaurès's suggestion the committee decided that the best approach would be for the national parties not to approve war credits; it did not, however, regard the situation as sufficiently urgent for it to pre-empt the deliberations of the congress itself, which were to be brought forward to 9 August and held in Paris. 'It will be like Agadir,' Jaurès remarked, to Vandervelde, the Belgian socialist, on 30 July. 'There will be ups and downs. But it is impossible that things won't turn out all right.'³⁷ On the same day Jaurès found time to visit the Flemish primitives at the Musée des Beaux Arts before he returned to France. The following evening he was dead, the victim of an assassin's bullet.

There is no reason to believe that, even had the International been made aware of the implications of the July crisis, it could have mounted a more effective response to the danger which confronted it. Its view of war was conditioned by its view of imperialism: its stock image was a war of territorial acquisitiveness generated by economic competition, not a war of self-defence. By concentrating on the abstract, by treating peacetime militarism as the immediate danger, and by construing the threat of war within Europe itself as remote, it avoided exposing latent splits in its own body.

Within the International the revolutionary left did not share the majority's abhorrence of war. They argued that imperialism was the last stage of capitalism, that the arms race which colonial rivalry generated increased the exploitation and consequently the class-consciousness of the workers, and that the result of war would be the opportunity to create class revolution. Some rigid theorists contended that, far from moderating militarism and imperialism, and their accompanying threat of war, true revolutionaries should be fostering them. The rhetoric of Internationalism continued to give expression to at least some of these ideas. But the success in averting war shown by capitalist society led many German socialists, including Bebel, Haase, and Kautsky, to reckon that capitalism recognized the dangers attendant on war for itself and would moderate its behaviour accordingly. Such thinking acted as a bridge to the majority of socialists, who were increasingly of a reformist rather than a revolutionary disposition. The pre-war expansion of socialism owed much to its fusion with the trades-union movement, whose objectives were less theoretical and political, more pragmatic and economic. Rosa Luxemburg's conviction in January 1913 that capitalism was breaking down, that imperialism was in its last stages, and that the moment was ripe for a socialist offensive did not reflect the dominant view. Co-operation and collaboration with capitalism at home went hand in hand with moderation in Internationalism,

³⁷ Joll, *Second International*, 168.

an emphasis on arbitration, and a call for arms reductions. Even if the 1914 International congress had debated the Vaillant–Hardie proposal, the majority would have rejected the use of a general strike to counter war, and the only outcome would have been a bitter split.

Not the least of the difficulties that would have confronted the International if it had embraced the idea of a general strike was its uneasy relationship with trade unionism. The International was an organization of socialist parties. Anxious in its early days to exclude anarchists, it had focused on the primacy of political action and rejected the weaponry of mass strikes. Such an approach made life uncomfortable for trade unionism, but found its rationalization in a division of labour. The economic problems of the working class were taken up internationally by the International Secretariat of Trade Unions, formally established in 1901. Dominated by the German Free Trade Unions, in the hands of Carl Legien, its focus was practical and its priority to support the development of strong national organizations rather than to promote international activity per se. French syndicalists were unhappy with this approach: they were at once both more international and more anarchist, but they found that none of abstention, confrontation, or co-operation could make the Germans change their position. France was far from being alone in its stance, but German trades unions had their way by dint of superior organization and superior numbers. In 1909 the entry of the United States to the International Secretariat of Trade Unions consolidated its approach. By 1913, when the International Secretariat changed its name to the International Federation and elected Legien its president, revolutionary syndicalism was on the defensive and the division between German and French trade unionism even more evident than that between German and French socialism. When, at the Belgian national congress of trades unions in Brussels on 27 July 1914, Léon Jouhaux, the general secretary of the CGT, asked Legien for a meeting, he was reluctantly accorded a five-minute conversation over a cup of coffee on the afternoon of the final session.³⁸

Legien's pragmatism was realistic. Trade unionism had to be stronger nationally before it could exercise international influence. In France only 9 per cent of workers were members of trades unions in 1914. Even in Germany, as Haase pointed out in 1912, the two industrial sectors most vital to the conduct of the war, the railway and munitions workers, were not unionized. The country with a well-organized proletariat, where the trades unions could call an effective general strike, would be overrun by the country that was less well-developed in socialist terms. In the latter nascent trades unionism, if the workers opposed war, would be crushed by a state rendered more powerful by its need to respond to the onset of hostilities.

³⁸ Milner, *Dilemmas of Internationalism*, esp. 48–59, 71–83, 193–9.

The solution which Haase therefore advocated in 1912 was for each country to follow its own course. Thus the International showed itself to be no more than a federation of national bodies, within which the idea of Internationalism itself retreated as socialism within individual states advanced. In particular, the pacifist impetus in 1913 itself came not from the International but from joint Franco-German collaboration. It was left to the initiative of the socialist parties of each of these countries, and particularly of France, to fill the gap left by the inability of the International to agree on the means with which it would oppose war. And yet, although putting itself in the hands of national forces, socialism's view of nationalism remained too ambivalent for it to be able to harness its appeal to the ends of internationalism. Rosa Luxemburg saw the class struggle as an international undertaking which national self-determination could only undermine; Marx and Engels had been more pragmatic, recognizing that nationalism might be a means to the revolutionary end, but confining their support of it to the so-called 'historic' nations, and thus excluding many of the ethnic groups within the Austrian and Russian empires. In 1912 the Balkan socialists were amazed to discover that Jaurès's enthusiasm for peace extended to support for Turkey rather than his accepting the justice of a war of national liberation. Thus, by 1914 socialist theory remained undecided about the role of nationalism, while socialist practice was determined by national circumstances.

An additional paradox was that the success of socialism in each country increased its adaptation to national circumstances, and so weakened its internationalism. Thus, in those countries where internationalism remained strongest in the face of war, socialism as a whole was weak and the protest therefore relatively ineffectual. Both socialist members of parliament in Serbia opposed the approval of war credits. In Russia on 8 August all three socialist groupings in the Duma, the Bolsheviks, Mensheviks, and Trudoviks, proved sufficiently loyal to principles of the Second International to abstain from the approval of war credits. But the Russian socialists had no effective organizations at the local level. In Moscow there were neither Social Democrat nor Socialist Revolutionary committees functioning. In St Petersburg the socialist underground networks had been smashed by the secret police, and control of the legal organizations was the subject of fierce competition between Mensheviks and Bolsheviks. Furthermore, the parties of the left were divided not only against each other, but also internally, those in exile tending to be more *dirigiste* and less pragmatic than those still in Russia.³⁹

Responses to the war did not resolve the differences of Russian socialism. At both the Stuttgart and the Copenhagen congresses the Socialist Revolutionaries had been amongst the foremost supporters of resolutions against war. But

³⁹ McKean, *St Petersburg*, 126–9; Melancon, *Socialist Revolutionaries*, 67.

the imprecision of the Stuttgart resolution—as revolutionary leaders found out when they tried to implement it at the end of July in Vyborg⁴⁰—made it an inadequate guide. Arguably Lenin remained truest to the fundamental principles of the International, even if in practice he rejected its authority. In the ‘seven theses’, written at the end of August 1914, he described the war as a consequence of a crisis in capitalism, and concluded that ‘the correct slogan is the conversion of the present imperialist war into a civil war’.

If Germany won, the Russian people would be handed over to the exploitation of a foreign ruling class; if Germany was defeated, Russia could help activate a revolution within Germany itself. These arguments meant that the appeal made to the Russian socialists by Vandervelde, that they support the Entente, had some unlikely supporters, including the exiled anarchist Kropotkin, and Georgii Plekhanov, Russian social democracy’s leading theorist.

Lenin’s fiercely independent line from abroad was moderated by the Bolsheviks still in St Petersburg. In the Duma they joined with the Mensheviks to declare that ‘the proletariat . . . will at all times defend the cultural wealth of the nation against any attack from whatever quarter’, and their reply to Vandervelde—although it rejected defencism per se—accepted the possibility of their defending a new democratic Russia.⁴¹ Kerensky, the Trudovik leader, revealed how very similar considerations, especially when conditioned by pragmatism, could produce a radically different outcome. He declared that the war would not have happened if the governments of Russia and of the other belligerents had been democratic. But now that it had begun, the threat to the people of Russia—as opposed to their rulers—required that they be defended: ‘Peasants and workers, all who desire the happiness and welfare of Russia . . . harden your spirits, collect all forces, and when you have defended the country, liberate it.’⁴² Here was a statement that was at once both defencist and revolutionary—a paradoxical realism which left open the path to inter-socialist party co-operation within Russia but which could only undermine the immediate effectiveness of its wider appeal. Thus, to equate ‘defencism’ with reformism does not do justice to the revolutionary ambitions of many, if not most, of its advocates. Whereas the ‘defeatists’ saw the war as the opportunity for revolution, the ‘defencists’ saw it as the precursor to revolution: the former stood for action as soon as possible, the latter for preparation for action later.

Even if the socialists within Russia were more united than Lenin’s rhetoric suggested, and even if they were collectively more loyal to the spirit of the International than socialists elsewhere, the fact remains that they lacked the power to influence their country’s policies. The strongest and most successful

⁴⁰ McKean, *St Petersburg*, 356–7.

⁴¹ Longley, *English Historical Review*, CII (1987), 599–621; McKean, *St Petersburg*, 358–61, also 350–4.

⁴² Melancon, *Socialist Revolutionaries*, 65–6, also 22–6.

socialist party in the world was that of Germany. Its ability to moderate the behaviour of its government promised not merely domestic repercussions but also direct benefits to Internationalism. The argument voiced by Kerensky and others—that the Russian people had to defend themselves—would cease to operate if Germany was not, or did not appear to be, the aggressor.

Socialists in France and Russia looked to Germany for a lead, but it was in Austria above all that the SPD could have exercised a direct effect. Austrian social democracy was reconstituted in 1897 in six autonomous national groupings. In 1910 the Czechs broke away completely, and in 1912 they were prepared to reject the war service law which made every citizen liable for war-related service and suspended the rights of workers' organizations. The Austro-German socialists, on the other hand, accepted the primacy of national defence. Viktor Adler, the leader of the Austrian party, had been virtually alone in his pessimism about the prospects for Internationalism both at Basle in 1912 and in Brussels on 29 July 1914. When war came he embodied his decision to support his country's actions with a statement of the dilemma: 'An incomprehensible German to have done anything else. An incomprehensible Social Democrat to have done it without being racked with pain.'⁴³ He then resigned his party responsibilities. If Germany's socialists had been able to take a strong stand against the war those of Austria might well have followed their lead. In the event the socialist party of neither of the Central Powers opposed the war: thus was Internationalism forfeit to national priorities.

The decision of the German socialists to support the war was both more confused and more hectic than the development of the SPD in the previous decade suggested would be likely. However, the success of the party made it revisionist rather than revolutionary, and to that extent its decision in 1914 was of a piece with its earlier development. Between 1878 and 1890 socialist activity in Germany was banned, except within the Reichstag. The ending of the anti-socialist law was marked in 1891 by the adoption at Erfurt of a party programme whose objectives, while ultimately Marxist, were in the short term compatible with liberalism and were to be achieved by parliamentary means and not by revolution. This confusion between ideals and reality was confirmed in 1903: formally speaking, the party rejected the notion that working-class conditions were improving under capitalism and that therefore the socialist objective should be to work with the existing state so as to transform it from within. The rejection of this argument threw up two problems: first, it denied the truth, which was that the material position of workers in Germany was improving; and secondly, it was not accompanied by a credible alternative policy, since revolution was seen as the consequence of an inevitable collapse of capitalism, not something to be actively sought. The bulk of the

⁴³ Joll, *Second International*, 181; also, Rauchensteiner, *Tod des Doppeladlers*, 35, 139.

socialists' votes came from urban workers. The trades union influence within the party was strong: at least forty-five of the 110 socialist deputies in the Reichstag in 1914 had arrived there by way of the trades unions.⁴⁴ Therefore, although the party's leaders showed their desire in 1891 and in 1903 to reflect Marxist nostrums, the practical need to attend to the economic position of its constituents, and the obvious growth and success of the party while it did so, made it more collaborationist than its overt stance allowed. Indeed, the appearance in the years after the 1905 Russian revolution of an activist left wing, whose most vociferous campaigner was Rosa Luxemburg, was evidence of the revisionist trend of the majority of the party. As the party grew in size and success, so its bureaucracy grew too: the executive authorities of the party tried to follow a position which was neutral in terms of policy but which, in practice, acknowledged the party's reliance on the trades unions, at least as a counterweight to the left. The party's declaratory status, isolating itself from the activities of the state and awaiting its opportunity to succeed when Kaiserism collapsed, was impossible to sustain after its success in the 1912 elections. The Reichstag socialist delegation had perforce to take a part in the Reichstag's (admittedly limited) role in Germany's government. Although the socialists did not form a link with the Progressives or the Centre in 1912, the possibility of such a bloc within the Reichstag was beginning to enter the realm of practical politics.

Symptomatic of the SPD's reformism was its attitude to the army. In 1904 Bebel declared that the party was a determined defender of the principle of universal military service, which it saw as an honourable obligation for all men of military age.⁴⁵ But implicit within this apparent acceptance of the principal embodiment of the state's power was a challenge to the army's function as an instrument of monarchical authority, and to its possible role in suppressing the workers. Bebel wanted a fuller form of conscription in order to create a true nation in arms, defensive in its capabilities and, more importantly, democratic in its organization. The party was anti-militarist but not anti-military; its goals were domestic and its interest in international relations peripheral. Pacifism was not integral to its identity.

But by 1907 the SPD's neglect of overseas affairs was unsustainable. Bülow's espousal of *Weltpolitik* exploited international issues for domestic ends. German expansion promised full employment and better standards of living, so luring workers from socialism to his centre-right coalition. The SPD, therefore, chose to fight the 1907 elections on German policy in South West Africa. The

⁴⁴ Snell, *American Historical Review*, LIX (1953), 66–7. On German socialism generally in this period, see Nettl, *Past and Present*, 30 (1965); Schorske, *German social democracy*; Ryder, *German revolution*, chs. 1 and 2; Calkins, *Haase*, chs. 3 and 4; Groh, *Journal of Contemporary History*, I (1966), 4, 151–77; Miller, *Burgfrieden und Klassenkampf*; Kruse, *Krieg und nationale Integration*.

⁴⁵ Vogel, *Nationenen im Gleichschritt*, 223.

Herero rebellion had been crushed with brutality, but its horrors failed to move German workers. The SPD lost thirty-six seats. If there was a case for continuity from Bülow's *Weltpolitik* to the origins of the war and from there to the development of German war aims, then there is also a case for saying that the workers, having embraced *Weltpolitik* in 1907 out of economic self-interest, had to support the war in 1914 for the same reason.⁴⁶

The case against such a continuity is that, at one level, the result of the 1907 election galvanized the SPD into finding a foreign policy that was both more coherent and more distinctively socialist. To that extent the Stuttgart resolution, also of 1907, was well timed. In 1911, during the second Moroccan crisis, the party organized demonstrations in favour of peace: 100,000 people attended a rally in Berlin on 20 August, and 250,000 on 3 September. But at another level the so-called 'Hottentot' election was also a reminder of the unwisdom of challenging nationalism. Even at Stuttgart Bebel stressed that the International should be concentrating on the conditions of the working class, not on the issues of war and peace. Foreign policy was the prerogative of the Kaiser: to trespass into such territory might invite a setback comparable with the earlier anti-socialist laws, and so undermine the obvious achievements of German socialism. The SPD fought to keep foreign policy out of the 1912 election, and thereafter the pacifism of German socialism waned. The Balkan wars suggested both that détente and limitation were possible, and that capitalism itself recognized the dangers inherent in anything else. In 1913 the SPD's handling of the Zabern affair revolved once again around the domestic implications of militarism, not the external security of the Reich.

Indications that German socialists would not resort to strike action to disrupt mobilization multiplied. For the SPD mass strikes were a way to respond to repression from above, not to avert hostilities between states. Even in the midst of the pacifist euphoria of 1911 Karl Kautsky described the policy of the Vaillant–Hardie proposal as 'heroic folly', more likely to shatter the party than to prevent war. In December 1913 the general commission of trades unions rejected the Vaillant–Hardie recommendation, and in May 1914 Haase, entrusted with the formulation of the German response, urged its authors to withdraw it.⁴⁷

The split which the SPD feared the issue of war might generate was not simply one between the socialist party and the German state but also (and perhaps inevitably, given the first danger) one within the party itself. Pacifism in 1911–12 revealed a first set of fissures; it attracted middle-class supporters

⁴⁶ Gunther Mai, "'Verteidigungskrieg' und 'Volksgemeinschaft'. Staatliche Selbstbehauptung, nationale Solidarität und social Befreiung in Deutschland in der Zeit des Ersten Weltkrieges (1900–1925)', in Michalka (ed.), *Erste Weltkrieg*, 585–6.

⁴⁷ Stargardt, *German idea of militarism*, 93, 128–37, 140, 155; Verhey, 'Spirit of 1914', 27–30; Milner, *Dilemmas of internationalism*, 199.

who were not necessarily socialists, while at the same time antagonizing those on the left of the party who saw war as the final crisis of capitalism. The decline of pacifism in 1913 produced another set. In June a majority of the party (fifty-two members) voted for the increases in the German army: it justified its policy on the grounds that the army's growth was to be funded by a progressive tax on property, and on the promise therein of a fundamental restructuring of Germany's taxation system. But thirty-seven party members opposed, and seven abstained.

For the protagonists of the International, buoyed up by the prevalent optimism of 1913, the significance of the vote on the army law lay not in its result, an indication that most German socialists rated the defence of the nation more highly than the advancement of peace, but rather in the division, which suggested that radicalism was re-emergent within the German party following the death of Bebel in August. This uncertainty about the future direction of the German socialist party was reflected within its leadership. Friedrich Ebert, Bebel's successor as party leader, had been the party's secretary and put the priority on party unity; Haase, the new leader within the Reichstag, found himself torn between party loyalty and his own personal opposition to the growth of the regular army.

These problems were compounded by the French socialists. In emphasizing the problems of war and peace rather than the condition of the working class, they shifted the International's focus from the area of their own weakness to that of the Germans, and so were able to challenge the Germans for primacy in world socialism. A joint meeting of French and German parliamentary delegations at Berne in May 1913 illustrated the Germans' confusion. It resolved to call for limits in arms spending and the enforcement of international arbitration. At the time Jaurès and his fellow internationalists might have been encouraged by such indications. But in hindsight the message seemed different: the French provided 121 delegates, of whom only thirty-eight were socialists, while the Germans could muster a mere thirty-four, all but six of whom were socialists.

In the event, the dilemma between radical pacifism and revisionist nationalism was sufficiently genuine for both currents to find expression in the response of German socialism to the July crisis itself. The radical phase lasted from 25 July to 30 July. Ebert was on his honeymoon, and did not return to Berlin till 28 July. Of the party's parliamentary leaders, Hermann Molkenbuhr and Philipp Schiedemann were also on holiday, one at Cuxhaven and the other in the Dolomites. Haase's authority was thus unchallenged. He was unequivocal: on 25 July he issued a proclamation on behalf of the party, condemning Austria-Hungary's actions, opposing German support for its ally, and declaring the working class's resistance to war. The party's newspaper, *Vorwärts*, took a similar line.

Over the next four days mass demonstrations against war occurred all over Germany. Although none individually was on the scale of the largest held in 1911, that in Berlin on 28 July attracted 100,000 people and prompted the police, who at first had underestimated attendance at the rallies, to ban further meetings in the interests of traffic control. By 31 July 288 anti-war demonstrations had taken place in 163 cities and communes, involving up to three-quarters of a million people.⁴⁸

These protests were designed to uphold the peace: in that sense they were not directed against the German government, nor necessarily against any ultimate decision to go to war which it might take. Haase was convinced that Austria-Hungary was at fault and that Germany was working to restrain its ally. The government itself did not feel threatened. As early as 25 July the Prussian minister of war, Falkenhayn, told the deputy commanding generals in each corps area that there was no need to take action against the SPD. On the following day Haase saw Clemens von Delbrück, the Prussian minister of the interior, who reassured him that the SPD's demonstrations would be tolerated. Thus did Bethmann Hollweg's policy of the 'diagonal' reap the reward prefigured by the 1913 army law debate. In its anxiety to avoid a clash with the government over foreign policy, the SPD put the best possible interpretation on the chancellor's actions. On 30 July *Vorwärts* praised even the Kaiser 'as a sincere friend of the people's peace'.⁴⁹ By then the immediate objectives of both the SPD and Wilhelm were the same, to localize a Balkan war. To all intents and purposes Haase and Bethmann Hollweg were working together, the actions of the former confirming the irenic public image pursued by the latter.

The replacement of pacifism with nationalism was more the product of external events than of machinations on the part of the SPD's revisionists. Socialists could remain united in their opposition to an Austrian war of aggression and to a local crisis that did not appear as an immediate danger to Germany itself. But as the crisis developed Russia's mobilization presented a direct threat, not only to Germany but also to socialism both within Germany and throughout the world. By 30 July the socialist leaders accepted that a war was inevitable, and that defence against Russia was its justification.

The possibility that the SPD would embrace war against Tsarism was ingrained long before 1914.⁵⁰ The socialist press was able to tap a vein of xenophobic rhetoric that was not only spiteful but also spontaneous. 'We do not want our wives and children to be sacrificed to the bestialities of the

⁴⁸ Kruse, *Krieg und nationale Integration*, 30–41; recent historians have played up the scale of these demonstrations, in contrast to earlier interpretations. See also Raithel, *Das 'Wunder' der inneren Einheit*, 244–7; Stargardt, *German idea of militarism*, 142.

⁴⁹ Quoted in Raithel, *Das 'Wunder' der inneren Einheit*, 186.

⁵⁰ Stargardt, *German idea of militarism*, 138–9, 147.

Cossacks', wrote Friedrich Stampfer at the end of July.⁵¹ He was not the dupe of Bethmann Hollweg but a spokesman for German workers. In the following weeks the SPD leadership would continue to link defencism with Russophobia. Reports of atrocities from East Prussia not only justified the SPD's rationalization of the war, but also cemented the links between it and the rest of Germany. Distant from the industrial heartlands of German socialism, the peasants of the rural marchlands were portrayed as pastoralists defending order and progress against the nomads of the Asiatic steppe. This was an interpretation with which the right could be as content as the left.⁵²

If the party's leaders had been slow to grasp the gravity of the crisis in early July, they were under no illusions as to what confronted them by the end of the month. But their very sense of urgency helped exacerbate the weaknesses in party leadership already consequent on Bebel's death. On 28 July Haase, Kautsky, and Luxemburg left for the meeting of the International's executive in Brussels: at a stroke the most forceful exponents of radicalism were removed from centre-stage. On the following day Bethmann Hollweg asked to see Haase. In his stead, the party was represented by Albert Südekum. Südekum was not a member of the party's committee nor of the parliamentary party's committee, but he nonetheless assured the chancellor that the SPD had no plans for strike action. On the same day Ludwig Frank, a Reichstag deputy who believed that the moment for protest was past, said that socialist soldiers must do their duty for Germany: it is possible that he went further, and began to organize a group on the right wing of the party ready to vote in favour of war credits.⁵³ On 30 July the rump leadership present in Berlin convened. It anticipated the resumption of the persecution endured by socialism under Bismarck, and sent Ebert to Switzerland with the party funds; he did not get back until 3 August.

Haase returned to Berlin on 31 July, and at a meeting of the party committee held on the same day called for the rejection of war credits. The choice which the committee debated was essentially that between Haase's line and abstention: only Eduard David was ready to put the case for the approval of war credits. Thus far, therefore, German socialism seemed likely to follow the policy proposed in Brussels by Jaurès. Hermann Müller was dispatched to France to convey this message.

Formally speaking, both now and later, the SPD took little account of the trades unions. But on 1 August the free trades unions and the government struck a bargain whereby the former agreed not to strike in the event of war in exchange for a government undertaking not to ban them. Next day the trades

⁵¹ Miller, *Burgfrieden und Klassenkampf*, 54.

⁵² Peter Jahn, "'Zarendreck, Barabarendreck—peitscht sie.'" Die russische Besetzung Ostpreussens 1914 in der deutschen Öffentlichkeit', in Berliner Geschichtswerkstatt, *August 1914*, 150.

⁵³ Miller, *Burgfrieden und Klassenkampf*, 42–3, 46–8; Kruse, *Krieg und nationale Integration*, 49–52.

unions endorsed the deal. Following Legien's emphasis on the economic functions of the trades unions, they put their priority on protecting the interests of their members against the ravages of the unemployment which it was expected war would bring—a task they could not fulfil if they were prevented from functioning. Technically the trades unions had steered clear of politics; in practice they had restricted the range of options open to the SPD.

Even more important, however, than the decision of the trades unions was the fact that Germany was now at war. Pacifism and nationalism were no longer compatible. When the parliamentary party met on 3 August to concert its position before the Reichstag session of the following day, the choice which it confronted was no longer that debated on 31 July; it was whether or not the SPD would accord the German people the means with which to defend themselves. In the circumstances the previously preferred position of the majority—abstention—was no longer a serious option. Four out of six on the parliamentary committee were in favour of approving war credits, and seem to have been better organized than the two who were opposed, Haase and Lebedour. Seventy-eight members of the parliamentary party wanted to vote in favour of war credits, and only fourteen against. The majority argued that opposition invited defeat, and with defeat would come the extinction of the party, either at the hands of the enemy or at those of disillusioned German workers. On 4 August the socialist party, reflecting its inner discipline and led by Haase, voted as a bloc in favour of war credits. Its vote was unconditional. The party's position was unaffected either by the growing awareness of Germany's possible guilt in causing the war or by the realization that Germany's intended strategy was not defensive.

The SPD would later argue that its ultimate decision was pre-empted by the will of the people. The decision of the trades unions provided backing for that view. So too did some of the evidence of party feeling at the local level. But working-class sentiment more generally was much more equivocal, and to that extent the SPD's claim was disingenuous.⁵⁴ The leadership was not as passive a victim of events as it liked to pretend. When Wilhelm II declared on 4 August, 'I no longer recognize parties; I recognize only Germans', he was expressing a sentiment with which most socialists agreed. Their relief at no longer having to maintain the effort to isolate themselves, at having to set at odds their own nationality and their political convictions, was genuine. But they did not feel that, in accepting the *Burgfrieden*, the expression of German unity, they were abandoning the class struggle. Those socialists who embraced the war did so because they saw it as a means by which to achieve their political objectives. The reward for collaboration, they believed, would be constitutional and social

⁵⁴ Verhey, 'Spirit of 1914', 238–40, 246–7; Mai, *Ende des Kaiserreichs*, 19; Kruse, *Krieg und nationale Integration*, 54–61.

reform. At its meeting of 3 August the parliamentary party specified as one *quid pro quo* the democratization of the Prussian suffrage. But it also saw on the horizon economic change, as war industry compelled the state to intervene in the management of the processes of production.

Thus, those who in 1914 wanted, by denying war credits, to obey the letter of the party's 1903 decision to reject revisionism found themselves isolated, at loggerheads not only with Germany as a whole but also with the party specifically. On the other hand, those who overturned the 1903 decision, and in doing so reflected the trends implicit in German socialism over the previous decade, found that their position was little better. In practice *Burgfrieden* did not inaugurate reform but confirmed the status quo. The price which the socialists paid for ending their battle with the German state was the transference of that division into the party itself.

In some ways French working-class politics before 1914 were a mirror image of the Germans'. The split between the socialist party and the trades-union movement, the *Confédération Générale du Travail* (CGT), was open; the differences between the workers and the state, a republic and the heir of the French Revolution, had less practical justification than in Germany; and Internationalism, rather than widen these two divisions, had the effect of narrowing them. It was this last point, the vitality of French support for Internationalism, expressed above all in the rhetoric and personal commitment of Jean Jaurès, which gave French socialism a significance in July 1914 that its other weaknesses might have appeared to have denied it.

From its formation in 1895 the CGT rejected parliamentary methods and political parties as means by which to free the working class. Instead, the latter was to liberate itself through strike action. This faith in revolutionary syndicalism was reaffirmed at the CGT conference in Amiens in 1906. But in repelling the more intellectual, theoretical, and bourgeois approaches of political socialism, the CGT increased its dependence on its own resources which were—both in money and in members—slender. Its dilemmas were compounded by its faith in Internationalism. Working-class solidarity across national frontiers might have provided revolutionary syndicalism with the strength that it lacked in any one country. In practice, the CGT had to reckon with the domination of the German trades unions, committed to reformism and to an economic rather than a political programme. Furthermore, in one respect at least France grew more like Germany. Although the CGT did not forget the international aspects of armed force, its anti-militarism focused increasingly on the use of the army to break strikes. These threads—revolutionary action, internationalism, and anti-militarism—were pulled together by the resolution at the CGT congress in Marseilles in 1908: 'it is necessary, on an international level, to educate workers so that in the event of war between nations the workers will respond to the declaration of war with a declaration of the revolutionary

general strike.' Léon Jouhaux, appointed general secretary of the CGT in the following year, used the occasion of the peace demonstration on 28 July 1911 to affirm this policy.⁵⁵

As the rhetoric waxed, effectiveness waned. The call of the 1908 resolution was for education. The 1911 demonstrations encouraged the CGT to believe the working class had indeed been alerted to the dangers of war. Thus, the task of the CGT was to continue its proselytism so that the workers would react spontaneously to the threat of war. Responsibility for the signal for the general strike was passed from the CGT itself to its local branches and to the workers in general. Its own statements on tactics became vague. Instead, it aimed to create a broad front in favour of peace, designed to inhibit the actions of government. On 16 December 1912 it called a general strike as a warning to the state: it claimed 600,000 supporters, but in practice only 30,000 responded in Paris, and a further 50,000 in the rest of France. Furthermore, its continuing international isolation made a mockery of its strategy, as well as tempting it into the sort of attacks on German socialists and trades unionists which were not suggestive of transnational solidarity.

Its anti-militarism meant that the CGT loomed large in the demonology of the right. The growth in military absenteeism, which accounted for the equivalent of two army corps between 1902 and 1912, was attributed to its influence.⁵⁶ In 1913 it was blamed for what were largely spontaneous demonstrations within the army against the three-year service law. Its response to these attacks was not greater militancy, but moderation. Revisionism and reformism, already gaining ground from 1908–9, grew in strength as CGT membership fell—by more than half between 1911 and 1914. In the latter year it embraced only about 6 per cent of all employees, and no more than 14 per cent of industrial workers.⁵⁷ Even those unions still committed to revolution were divided over tactics: Merrheim, the leader of the militant metalworkers' federation, felt that the CGT's anti-militarism was weakening it, and that it should focus on economic issues—views which prompted a clash with the hard-line Seine syndicate. The CGT in 1914 might still maintain the semblance of revolutionary anti-militarism, not least thanks to the attacks of its opponents, but beneath that veneer genuine anti-patriotism had declined.

The retreat of the CGT did not betoken a setback for French working-class politics as a whole. The gradual replacement of anti-patriotic pacifism by anti-militarist defencism opened the way to greater co-operation between it and the French socialist party. The leaders of both organizations, Jouhaux and Jaurès, were anxious to mark out common ground, and the former recognized full well the greater European influence exercised by the latter through the

⁵⁵ Milner, *Dilemmas of Internationalism*, 146–7, 176–80; see also 8–11, 60–3, 116–19.

⁵⁶ Porch, *March to the Marne*, 111.

⁵⁷ Renouvin, *La Crise européenne*, 73.

International. The two staged a joint demonstration against war on 24 September 1911. Thereafter, the campaign against the three-year law gave them a common domestic platform. The possibility of collaboration was already evident before July 1914.⁵⁸

From 14 to 16 July 1914 the socialist party held an extraordinary meeting in Paris to decide on its attitude to the Vaillant–Hardie proposal. Jules Guesde wished to defuse the issue of pacifism, seeing it as an obstruction to, and distraction from, the broader tasks of socialism in France, and recognizing the practical impossibility of effecting a general strike in the event of war. Opposed to him was Jean Jaurès. Jaurès’s anti-militarism did not constitute anti-patriotism. His objection to the three-year law was the specific one of opposition to a regular, professional army: in *L’Armée nouvelle* (1911) he presented the classic case for a citizen militia committed to the defence of its own territorial integrity. Jaurès, for all his fervent Internationalism, was a French patriot, fired by an idealized interpretation of the legacy of the French Revolution, and convinced that in 1793 and again in 1871 citizen soldiers had rallied to save republican France from foreign invasion. His support of the Vaillant–Hardie proposal at the Paris congress was not, therefore, a reflection of the CGT’s 1908 resolution: the purpose of a general strike would not be to disrupt mobilization, to sabotage France’s defence. Jaurès wanted a preventive strike, called before the crisis turned to war, internationally organized so that the workers would pressurize their governments into arbitration and away from hostilities. The fact that his support of a general strike as an instrument against war bore a superficial relationship to CGT policy was also not without its attractions. Because such a strike depended on being international, Jaurès believed that a clear decision by the French patriots in Paris would send a signal to socialists elsewhere, and above all in Germany, whose Internationalism he thought to be waxing. Jaurès’s policy was visionary rather than pragmatic: he was seeking a target for the International, not dictating immediate tactics for socialism in France. However, Jaurès’s calculations were not without an element of realism: it found its expression in his conviction that if the strike failed, if arbitration did not lead to conciliation and war was declared, then the proletariat must defend its nation’s independence. The Paris conference approved Jaurès’s motion by the convincing, but significantly not overwhelming, majority of 1,690 to 1,174.⁵⁹

Both the CGT and the socialists in France had, therefore, provided sufficient grounds to justify the belief that they would encourage opposition to the war. Their public declarations obscured the fact that they lacked any tactics for

⁵⁸ Milner, *Dilemmas of Internationalism*, 179–80, 204–5.

⁵⁹ On Jaurès specifically, see Kriegel, *Le Pain et les roses*, 81, and 107–24. On French socialism generally in this period, see Becker, *1914: comment les français sont entrés dans la guerre*, pt. 1, ch. 3 and pt 2, ch. 3; Kriegel and Becker, *1914: la guerre et le mouvement ouvrier français*.

immediate implementation—that the CGT would not itself call a strike, and that the socialists needed the CGT's co-operation to be able to carry a strike through—and also that for neither body did anti-militarism constitute anti-patriotism. Both groups shared the widespread failure to appreciate the gravity of the July crisis. On 26 July, when *La Bataille syndicaliste*, the CGT's newspaper, announced that the workers must respond to the declaration of war by striking, Jouhaux was away in Brussels; the summons was that of the paper's editors rather than of the CGT itself. When the CGT committee did meet, on 28 July, and Jouhaux reported on his disappointing conversation with Legien, it rapidly became clear that most syndicalists were fearful of arrest and of being seen as traitors to France. On 29 July the CGT abandoned first the call for a strike and then Internationalism, blaming Austria-Hungary rather than capitalism for the crisis. In the areas outside Paris a total of ninety-four meetings and demonstrations against the coming war were arranged by both syndicalists and socialists; seventy-nine of them took place, and they peaked between 28 and 31 July. In Paris, a big demonstration was held by the syndicalists on the evening of 27 July, but the majority of protests thereafter (of the total of sixty-seven) were organized by the socialists and, as in the provinces, intensified at the end of the month. In general the protests were calm, and the government's response—although firmer with syndicalists than socialists—restrained. Indeed, the greater danger of violence could be from neither socialists nor gendarmes but from patriotic crowds incensed by anti-militarism and bent on taking matters into their own hands.⁶⁰

Socialist behaviour in late July reflected the lack of urgency felt by Jaurès. His attention was on the efforts of the International; his belief was that the crisis would be protracted. Furthermore, when he met Viviani on 30 July he was convinced that the French government was doing everything possible to maintain peace, and that in the circumstances strike action was not appropriate. Jaurès's greatest achievement in these last hours of his life was to convince the CGT of his point of view, and so manage the fusion between the two major working-class political groups. A joint socialist and syndicalist demonstration in favour of peace was planned for 9 August. Jouhaux was persuaded by Jaurès that the date should not be brought forward to 2 August, that the emphasis on calm and deliberation should be maintained. So the CGT was persuaded to put a higher premium on the unity of French socialism than on its opposition to war. Thus, while socialism in Germany—despite its apparent unity—began to fragment under the threat of war, in France it coalesced.

However, the CGT's abandonment of a revolutionary strike in the event of mobilization, and its espousal of pacifist demonstrations preceding war, was also the product of necessity. On 30 July *La Bataille syndicaliste* reported the

⁶⁰ Becker, 1914, 149–88; Pourcher, *Les Jours de guerre*, 21.

remark to the Council of Ministers of Adolphe Messimy, the minister of war: 'Laissez-moi la guillotine, et je garantis la victoire.'⁶¹ In the following days working-class leaders were to sound the tocsin of 1793, 'la patrie en danger': they therefore needed little reminding that the defence of revolutionary France had been accompanied by the drastic domestic measures of the Terror.

The consequent fear, that outright opposition to mobilization—which the syndicalist press had openly discussed in the past—would invite such government measures as would threaten the survival of the CGT itself, was totally justified. The Ministry of War's preparatory measures for mobilization included provision for the arrest of spies and, increasingly before 1914, anti-militarists. About 2,500 names figured on the list, *carnet B*, of whom 710 were associated with anti-militarism and 1,500 were French: thus, the majority of those listed were representative figures of the French working class associated with anti-militarism. The implementation of the arrests was in the hands of the minister of the interior Louis Malvy, a radical. On 30 July Malvy told the departmental prefects that they should act firmly against any syndicalist or anarchist summons to a general strike, but that otherwise they could tolerate socialist meetings in support of peace provided they were well ordered and posed no threat to mobilization. On the following day Malvy suggested to the council of ministers that he need not arrest the militant syndicalists named in *carnet B*, and the council, on the advice of the director of the Sûreté Générale, agreed. However, before Malvy acted on the council's decision he was visited by Miguel Almereyda, the editor of *Le Bonnet rouge*, a newspaper of the militant left, who was himself listed in *carnet B*. Almereyda, it was subsequently argued, appealed to Malvy's desire for political support from the left, and urged him to exempt anarchists from arrest. On the evening of 1 August Malvy instructed the prefects of departments that no arrests at all should be made under the provisions of *carnet B*. In practice a few individuals had already been arrested in response to the earlier order to mobilize. Particularly in the departments of the Nord and Pas-de-Calais the detention of suspected anarchists and anti-militarists was more frequent and more extended. The police, the prefects, and the army, admittedly in a region conscious of its immediate vulnerability to invasion, combined to thwart the government's wishes. Malvy's interpretation of his fellow ministers' views was perhaps more relaxed than they intended. But in the circumstances of 1914, given the position adopted by the CGT, the use of conciliation rather than coercion was totally justified. The threat of the implementation of *carnet B* had been sufficient to support the syndicalist conversion to the Jaurèsian approach.⁶²

⁶¹ Kriegel and Becker, 1914, 99.

⁶² On *carnet B*, see Becker, 1914, 379–400; Kriegel, *Le Pain et les roses*, 96–104; Pourcher, *Les Jours de guerre*, 24–6; in English, Watt, *Dare call it treason*, 42–7; Liang, *Rise of modern police*, 205–6.

The realization that the government was not disposed to use repressive measures helped give the CGT committee greater confidence when it met on the evening of 31 July. It resolved to take all possible steps to prevent war, albeit now limited to pacifist demonstrations and short of a general strike. It was too late. Jaurès, the pivot of the French peace movement and hence of the now-united working-class parties, was reported dead as they deliberated. Mobilization was declared a few hours later. On 2 August the CGT could do no more than appeal to the workers of France for co-operation with the government. Revolutionary syndicalism rejected its traditional hostility to the state. On 4 August Jouhaux, standing in front of Jaurès's coffin, affirmed his faith in the justice of the French cause.

Thus, when later the same day Poincaré called on the chamber of deputies for a *union sacrée*, he was formalizing what was already a *fait accompli*. Indeed, Poincaré's speech was simply read out on his behalf, as the constitution forbade the president from directly addressing the chamber. All ninety-eight socialist deputies supported the vote for war credits. The decision not to implement *carnet B* had sent the first signal for fusion, and it had been reciprocated in the CGT's acceptance of collaboration rather than segregation. But the really potent symbol of national unity was the death of Jaurès.

In mid-July, after the socialists' meeting in Paris, journalists on the right had threatened to shoot Jaurès: Jaurès, 'C'est l'Allemagne', wrote Charles Maurras in *Action française*.⁶³ The left could therefore easily have held the right responsible for Jaurès's death, and so made it the flashpoint for the divisions of the Third Republic. Instead, the man who had symbolized internationalism and pacifism before the war became the focus for defencism and patriotism at its outbreak. The betrayal of his hopes of socialist solidarity by the vote of the SDP in Germany consolidated and deepened this mood, but did not initiate it. Gustav Hervé, who had initially favoured revolution as the proper response to war, had already begun to moderate his position by 1912. On 1 August 1914 he wrote in *La Guerre sociale*: 'They have assassinated Jaurès; we shall not assassinate France.'⁶⁴ He enlisted the next day. More importantly, the grief of the left was affirmed by the outrage of the right: recognition of the man's worth embraced the entire political spectrum. Therefore the *union sacrée* reflected not a nationalism that suppressed political divergences, but one that embraced the full range of a liberal society. Many Frenchmen went to war specifically for Jaurès's ideals: they were fighting a war of defence, the successful conclusion to which would lay the foundation for truly lasting Internationalism and even for a republican Germany. On the right the war was a vindication of their virulent nationalism and of the three-year law. The *union sacrée* was thus an entirely utilitarian formulation, with the single objective of defending France. Only as

⁶³ Becker, *La France et la guerre*, 11.

⁶⁴ Duroselle, *La Grande Guerre des français*, 54–5.

the war lengthened would the ideological differences underpinning it become evident.⁶⁵

Efforts to give immediate political expression to the *union sacrée* showed that in practice, as in Germany, the war gave strength to the political status quo rather than to change. However, in France, as opposed to Germany, the existing government rested on the radicals and on the centre-right, and thus represented a wider cross-section of opinion. On the most vital issue before the war, the three-year law, the 1914 elections had produced no clear mandate. Viviani's cabinet contained only five ministers opposed to the law and ten who favoured it. When Viviani reshuffled his ministry on 26 August he continued to exclude the clerical and nationalist right, and the two socialists who now entered the government (Guesde and Sembat) were balanced by the inclusion of Delcassé (foreign office), Millerand (war ministry), Briand, and Ribot. These four appointments were justified—and generally accepted—by the wartime need for energy and expertise, but they also signified a consolidation of the centre and of the influence of the president, Poincaré, rather than that of the prime minister, Viviani. Even radical socialism, which provided four ministers, and which in 1913 had threatened to form a left-wing bloc with the socialists in opposition to the three-year law, was subsumed by this drift to the right. Its leader, Caillaux, his credit forfeit to his pursuit of détente in 1911, found no place. Clemenceau, the maverick but Germanophobe spokesman of radicalism, refused to serve.⁶⁶ Political opposition was recognized, not by the formation of a true coalition, but by the creation of innumerable committees, which gave parliamentary figures a role in the war effort without entrusting them with ministerial responsibility. Viviani's governmental reshuffle was, therefore, among the most tardy and incomplete reflections of the *union sacrée*. More symbolic was the committee of national security, formed on 6 August to undertake relief work, and which included a cardinal, a Protestant pastor, the chief rabbi, a freethinker, a royalist, a bourgeois, a socialist, and a syndicalist.

The hopes of Jaurès and his fellow Internationalists on 29 July rested in large measure on Grey's offer of arbitration. The fact that the British government had so obviously agonized over its decision for war, and had in the process made the only significant bid for peace, is perhaps a major contribution in understanding what is otherwise a somewhat bizarre phenomenon. In both France and Germany the left justified its eventual support of the war by the need for national defence against a reactionary enemy. Britain faced no direct danger to its territorial integrity or to its domestic political institutions; and

⁶⁵ On the meaning of *union sacrée*, see Becker in *Revue historique* CCLXIV (1980), 65–74; *Vingtième siècle revue d'histoire*, 5 (1985), 111–21; *La France en guerre*, 11–38.

⁶⁶ On the fate of the radical socialists, see S. Bernstein in Fridenson, 1914–1918, 65–77.

yet not only was the left effectively unanimous in its support of the war, it also gave that support with barely a whimper.

British society was openly fragmented in 1914. The activities of the suffragettes, the succession of major strikes between 1911 and 1914 (40 million working days were lost in 1912), the opposition of the Ulster Unionists to Irish home rule, were all challenges not only to the Liberal government but to liberalism. Extra-parliamentary agitation had become a major means of political expression. Even more worrying were the efforts on the right to undermine parliamentary sovereignty: in 1909–10 the Conservatives used the House of Lords to block a Commons-approved budget, and in 1914 they condoned Ulster loyalism to the point of backing the para-military Ulster Volunteer Force and supporting the so-called 'Curragh mutiny', the refusal of the officers of the 3rd cavalry brigade to enforce Irish home rule in Ulster.

Yet, despite these manifestations of class and regional division, the emotion generated by the war in Britain did not contain that element of relief at new-found unanimity across the classes which so characterized the fusion of left and right in France and Germany. The nation was united when it voted for war credits, and yet it did not give that moment of unity a title—the English language coined no equivalent to the *union sacrée* or the *Burgfrieden*. The acceptance of the war without the agonizing to be found across the Channel is perhaps the best negative indicator of how little either liberalism or parliamentary sovereignty was genuinely under threat—despite all the overt divisions—in 1914. An elected Liberal government had genuinely and conscientiously grappled with the issues that confronted it, and had then decided that war was the only possible step: both the Conservative and Labour parties supported that decision.

To the underlying faith in parliament and the constitution must be added another element—in itself a product of the first—in explaining the weakness of anti-war sentiment in Britain. Intellectual socialism lacked the strength that it had acquired in France and Germany. Indications of this were already evident in 1911, during the second Moroccan crisis, when Lloyd George managed to settle the railway strike by an appeal to the national interest. On 2 August 1914 the British section of the International staged a major demonstration against the war, and in particular against a war on behalf of tsarist Russia. Ramsay MacDonald, the Labour party's chairman, distinguished between the behaviour of the German government and his sympathy for the German people. That the war was a product of the arms race and of covert diplomacy was a theme expressed by him and, on 5 August, by a majority of the national executive of the party. But the themes in all this were not the revolutionary ones of international working-class solidarity or of an absolute opposition to war in itself. Indeed, although MacDonald resigned the party chairmanship when it became clear that the party as a whole was more enthusiastic about the

war than he was, his views were not very different from those of his successor, Arthur Henderson, and both were agreed that the war should be fought until Germany was defeated. MacDonald's resignation led to his rapprochement with the more Marxist and pacifist Independent Labour Party. The Labour party itself was dominated by the trades unions; it followed that its concerns were revisionist and economic, its priorities domestic, and its general sentiment patriotic. The Trades Union Congress had withdrawn from the Second International after 1896, and resisted Legien's suggestions that it become involved in the work of the International Secretariat.⁶⁷ Working-class culture, at least in London, was determined less by socialism and more by recreation, by football, by the music hall. Middle-class intellectuals had little influence, and the Labour party itself was shown, during the pre-war strikes, to be lacking in a clear, alternative political programme. On 29 August the party executive decided to support the army's recruiting campaign.⁶⁸

Part of the explanation for the weakness of Internationalism within the Labour party was that pacifism was not its exclusive prerogative, but was shared with elements of the Liberal party. The Gladstonian and nonconformist heritage of nineteenth-century Liberalism, plus the addition of social reforming elements in the 1890s, meant that Grey's major worry in the domestic accounting for his foreign policy was over the reactions of radicals within his own party. Their principal journal, the *Manchester Guardian*, was particularly vociferous: 'Englishmen', it fulminated on 30 July 1914, 'are not the guardians of Servian well-being, or even of the peace of Europe. Their first duty is to England and to the peace of England.' On that same day the parliamentary Liberal party resolved that 'on no account will this country be dragged into the conflict.'⁶⁹ But the strength of their case resided in their emphasis on Serbia and on their rejection of such constructions as the balance of power. When France was threatened, so was the security of Britain. Moreover, the demands of self-preservation and of anti-war instincts were no longer incompatible, but were rationalized by the claim that Britain fought to defend Belgian neutrality and to uphold international law. Not fighting in 1914 could, therefore, be interpreted as as great an affront to Liberal ideals as fighting. Thus, no immediately effective opposition to the declaration of war emerged from this quarter either. The two ministers who resigned from Asquith's cabinet retired from politics. Charles Trevelyan, a backbench MP, abandoned junior office to oppose the war, and organized a group of about thirty Liberal MPs committed to securing peace as soon as possible. On 17 November Trevelyan's

⁶⁷ Milner, *Dilemmas of internationalism*, 7, 76–8.

⁶⁸ On Labour's response to the war, see McKibbin, *Evolution of the Labour party*, ch. 5; Marquand, *Ramsay MacDonald*, ch. 9; also Stedman Jones, *Journal of Social History*, VII (1974), 460–508.

⁶⁹ J. E. V. Keiger, 'Britain's "union sacrée" in 1914', in Becker and Audoin-Rouzeau, *Les Sociétés européennes et la guerre*, 42, 44.

initiative resulted in the creation—with the support of the Independent Labour Party—of the Union of Democratic Control: the four major objectives of the union embraced a more open conduct of diplomacy, greater parliamentary accountability, national self-determination, and measures for disarmament. Implicit within it was an acceptance of the current war.

The argument that the outbreak of the First World War somehow constituted a failure on the part of socialism is a point of view that only a minority of socialists in 1914 would have accepted. 'War', the British socialist historian R. H. Tawney, wrote on 28 November 1914, 'is not the reversal of the habits and ideals we cultivate in peace. It is their concentration by a whole nation with all the resources on an end as to which a whole nation can agree.'⁷⁰ The emphasis of Jaurèsian Internationalism was on the better management of foreign policy, on the use of arbitration in the event of a crisis, rather than on outright pacifism. *In extremis* war could be justified. And most socialists in Europe, presented with the imminence of war, and enamoured of doctrinal debate and intellectual clarity as ends in themselves, found little difficulty in producing a cogent case for involving themselves in the events which overtook them. The willingness to defend carried with it the expectation that the nation itself could become a better society, and that the war might be the means to achieve that. The *union sacrée* and the *Burgfrieden* could be interpreted as expressions of socialist fraternity; the war—it was widely believed—would be an agent for domestic social reform. But, on the plane of Internationalism, this was also the last war, the war to end wars, the vehicle for establishing a lasting international order. Through the war, French socialists argued, republicanism would be introduced to the Central Powers; through the war, Kurt Renner of the Austrian social democrats contended, imperialism and monopoly capitalism, which were embodied in Britain, would be overcome. The First World War was therefore not the sort of war against which socialism had aligned itself: it was a war for justice and liberty, not of imperial aggrandizement.

THE IMAGININGS OF INTELLECTUALS

Furthermore, some socialists at least shared the view, common elsewhere across the political spectrum, that war between nations was inevitable. Nothing in Marx suggested that this was not true; a similar determination led the Italian philosopher Benedetto Croce to respond to war as part of the historical process. Many of the leading statesmen in 1914, as the previous chapter has shown, were led to comparable conclusions by their acceptance of social

⁷⁰ J. M. Winter, *Socialism and the challenge of war*, 155.